

Ministerie van LNV

*Advies nadeelcompensatie aspecten in het kader van
vervroegde beëindiging pelsdierhouderij sector in
Nederland*

Datum: 18 november 2020

Kenmerk: IW201068846

Adviesrapport

Titel

Advies omtrent nadeelcompensatie aspecten

Ondertitel

Als gevolg van de vervroegde beëindiging van de pelsdierhouderij in Nederland

Datum en opdrachtgever

Naam opdrachtgever: Ministerie van LNV

Adres opdrachtgever: Postbus 20401

Postcode + plaats opdrachtgever: 2500 EK Den Haag

Opdracht namens opdrachtgever
verstrek door: Drs. L. Hendrix

Opdrachtnemer

De opdracht is verstrekt aan en uitgevoerd door:

- ing. J. van Lenthe MRICS, rentmeester NVR en Register-Taxateur
- Mr. J.A.P. Luijendijk, rentmeester NVR en Register-Taxateur
- J. Fourie Bsc, financieel analist

Review door:

- ing. R. Vos, rentmeester NVR en Register-Taxateur

Status

Definitief

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	5
1.1.	Context	5
1.2.	Vraagstelling	6
1.3.	Aanpak en team	6
2.	Beschrijving pelsdierhouderij	7
2.1.	Productie proces pelzen	7
2.2.	Huisvesting	7
2.3.	Bedrijfseconomisch functioneren normbedrijf	8
2.4.	Jaarlijkse schommelingen	9
2.5.	Voerkosten	10
2.6.	Huisvestingskosten	11
2.7.	ROIC	11
2.8.	Beschrijving sector in Nederland	12
3.	Schadeposten	13
3.1.	Vraagstelling:	13
3.2.	Mogelijke schadeposten	13
3.3.	Afbakening – causaal verband	13
3.4.	Samenhang vermogensschade / inkomensschade	15
3.5.	Conclusie en samenvatting	16
4.	Personele verplichtingen	17
4.1.	Vraagstelling	17
4.2.	Afvloeiingskosten personeel	17
4.3.	Eigen arbeid	17
4.4.	Conclusie en advies	18
5.	Waardeverlies fokdieren	19
5.1.	Vraagstelling	19
5.2.	Basisbeginsel	19
5.3.	Bijzondere omstandigheid vervoersverbod	19
5.4.	Conclusie en advies	20
6.	Normaal Matschappelijk Risico (NMR)	21
6.1.	Vraagstelling	21
6.2.	NMR als concept	21
6.3.	Jurisprudentieel kader (bandbreedte) NMR bij inkomensschade	22
6.4.	Jurisprudentieel kader (bandbreedte) NMR bij vermogensschade	24
6.5.	NMR en bedrijfseconomisch functioneren	25
6.6.	Feiten en omstandigheden van dit geval	27
6.7.	Samenvatting en advies	27
7.	Systematiek nadeelcompensatie	29
7.1.	Vraagstelling	29
7.2.	Vast te stellen schades	29
7.3.	Inkomstenderving en methode voor vaststelling hiervan	29
7.4.	Retrospectief pelsdierhouderij	30
7.5.	Marktbeschrijving pelsdierhouderij	30
7.6.	Retrospectief of prospectief?	38
7.7.	Tussenconclusie en deeladvies	40
8.	Afwijkingen van de hoofdmoot	41
8.1.	Vraagstelling	41
8.2.	Onderlinge verschillen pelsdierbedrijven	41
8.3.	Gevolgen voor nadeelcompensatie	41
8.4.	Conclusie en advies	42
9.	Normering of individuele behandeling?	43
9.1.	Vraagstelling	43
9.2.	Afwegingskader	43
9.3.	Voor- en nadelen individuele behandeling	43

9.4.	Voor- en nadelen normering.....	43
9.5.	Analyse situatie pelsdierhouderij.....	44
9.6.	Conclusie en advies	44

1. Inleiding

1.1. Context

In de Wet verbod pelsdierhouderij staat dat pelsdierhouders tot 1 januari 2024 onder bepaalde voorwaarden mogen doorgaan met hun bedrijf als ze zich begin 2013 voor een overgangsregeling hebben gemeld. Bij deze melding dienden zij ook aan te geven hoeveel fokteven ze hielden en hoeveel huisvestingscapaciteit er op het bedrijf aanwezig is. Uitbreiding van het bedrijf of een nieuw bedrijf starten is niet toegestaan. Het verplaatsen of overnemen van een bedrijf kan alleen onder voorwaarden.

Na de uitbraak van de COVID-19 pandemie, bleken veel pelsdierhouderijen besmette nertsen te bevatten. Pelsdieren vormden hierdoor als het ware een 'reservoir' voor het virus.

In de kamerbrief van 28 augustus 2020 schrijft de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport samen met de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit het volgende:

“Er zijn nu op 42 nertsbedrijven infecties met SARS-CoV-2 aangetoond. De laatste besmetting vond plaats op 27 augustus in Ottersum (gemeente Gennep) op een bedrijf met ongeveer 400 moederdieren. Deze besmetting is aan het licht gekomen door melding van ziekteverschijnselen bij de nertsen. Alle besmette bedrijven zijn geruimd. Het gaat om nu om 31 besmette bedrijven in Noord Brabant, tien in Limburg en een in Gelderland.

Het OMT-Z heeft in het vorige advies van 20 juli jl. preventieve ruiming als mogelijke aanpak geopperd. Het OMT-Z concludeert dat dit niet de meest effectieve wijze is om de reservoirvorming in de nertsenhouderij te stoppen waarbij zij rekening hebben gehouden met de ruimingscapaciteit. Het heeft daarom de voorkeur van het OMT-Z om:

- besmette nertsbedrijven te ruimen;
- in te zetten op een versterkte screening van bedrijven in combinatie met beter management personeel (koppeling medewerkers aan bedrijven, registratie persoonsgegevens en testen na blootstelling en bij klachten);
- een verplichte stopregeling voor de nertsenhouderij in Nederland na de pelsperiode in november van dit jaar op te leggen.

Het kabinet acht het van belang om verspreiding van het virus binnen de nertsenhouderij te stoppen, ook omdat de humane COVID-19-situatie ongewis is en dat te allen tijde moet worden voorkomen dat er een reservoir ontstaat dat mogelijk volgend voorjaar een groter risico voor de volksgezondheid vormt.

Het kabinet heeft daarom besloten om aan het OMT-Z-advies uitvoering te geven en zal wetgeving voorbereiden op basis waarvan het houden van nertsen op korte termijn moet worden beëindigd. Daarbij acht het kabinet van belang dat de afgelopen maanden de maatschappelijke onrust over de besmettingen op de nertsbedrijven verder is toegenomen.

Dit betekent dat wordt afgezien van een vrijwillige regeling. In dit kader acht het kabinet het van belang dat een vrijwillige regeling niet garandeert dat er na het huidige pelsseizoen geen nertsbedrijven meer zullen zijn. Een vrijwillige regeling komt daarmee mogelijk niet tegemoet aan het advies van het OMT-Z.

Ook heeft het kabinet meegewogen dat er nog steeds nieuwe besmettingen bij nertsbedrijven bijkomen en dat de verwachte afvlakking uitblijft.

Het ligt voor de hand dat pelsdierhouders de huidige productiecycclus, die omstreeks 1 december aanstaande eindigt, zullen afmaken. De facto zal de voorgenomen wetswijziging de huidige uit de Wet verbod pelsdierhouderij voortvloeiende overgangstermijn (tot 1 januari 2024) met drie productieseizoenen verkorten.

Bij de vormgeving van het wetsvoorstel zal dit aspect worden betrokken, waaronder de mogelijke nadelige gevolgen die de verkorting van de overgangstermijn voor de pelsdierhouders heeft en tot welke compenserende maatregelen dit leidt. Tegelijk met het wetsvoorstel zal daarom een nadeelcompensatieregeling uitgewerkt worden met inachtneming van de juridische kaders die daarvoor gelden.

Hiermee geeft het kabinet tevens invulling aan de aangenomen motie van de leden Geurts (CDA) en Bromet (GL) van 10 juni 2020, waarin de regering wordt verzocht te komen met een fatsoenlijke stoppersregeling voor de nertsenhoudery en een voorstel ter financiële dekking (Kamerstukken II 2019/20, 28 286, nr. 1112)."

In het kader van de voorbereiding en verdere behandeling van het wetsvoorstel, heeft de opdrachtgever behoefte aan nader advies ten aanzien van de elementen "compenserende maatregelen" in de vorm van een nadeelcompensatieregeling. Dit adviesrapport is in deze context opgesteld.

1.2. Vraagstelling

Ten behoeve van het specificeren van de onderwerpen van het advies zijn, binnen bovenstaande context, de navolgende concrete vragen gesteld:

1. Wat is uw advies voor een goede bepaling van de nadeelcompensatie? Indien u adviseert uit te gaan van inkomensschade, dienen daar nog andere schadeposten aan te worden toegevoegd en zo ja welke?
2. Wat is uw advies over personele verplichtingen, hoe kan rekening worden gehouden met het feit dat gezinsbedrijven weinig of geen personeel hebben, terwijl het vinden van ander werk voor de ondernemer(s) eveneens tijd en inzet kosten.
3. De pelsdiersector noemt (naast de inkomensschade over 3 jaar en de vermogensschade op gebouwen en inventaris) het waardeverlies van de fokdieren een relevante schadepost omdat die afgepeld moeten worden. Wat is uw advies hierover?
4. Welk advies geeft u gelet op de specifieke omstandigheid van het vervroegde verbod pelsdierhoudery over een toe te passen NMR als aftrekpost in de nadeelcompensatie. Is uw advies een percentage al dan niet met een bandbreedte (of anderszins) en over welke posten wordt dat berekend? Met welke groep zijn de pelsdierhouders te vergelijken om NMR vast te stellen?
5. Kunt u, na beantwoording van bovenstaande vragen, adviseren over het vaststellen van de nadeelcompensatie. Te denken valt aan een (standaard)berekeningswijze, gegevens gebruiken van de x voorgaande afgesloten jaarrekeningen, of een taxatie toepassen?
6. Zijn er (categorieën van) bedrijven waarvan de bepalingwijze van de nadeelcompensatie afwijkt van uw advies in vraag 5. Zo ja, welk en wat is daarover uw advies?
7. Uitgaan van de individuele gegevens van pelsdierbedrijven leidt tot aanzienlijk hogere uitvoeringskosten dan uitgaan van algemene normen. Nadeel van algemene normen is dat ze de gemiddelde situatie weergeven en kunnen leiden tot overcompensatie. Wat is uw advies?

1.3. Aanpak en team

Over deze vragen is overleg en in algemene zin is gebrainstormd over de mogelijke schade voor pelsdierhouders en de wijze van compensatie. Hierbij is, vanwege de Corona-maatregelen, gebruik gemaakt van video-bel mogelijkheden. Iedere vraag wordt in een afzonderlijk hoofdstuk beantwoord.

Ons kantoor heeft een team samengesteld bestaande uit rentmeesters en een financieel analist. De rentmeesters hebben ruime ervaring met bestuursrechtelijke schadevergoedingen en met verplaatsings- of stoppersregelingen uit het verleden. Eén van de teamleden heeft een juridische achtergrond.

2. Beschrijving pelsdierhouderij

2.1. Productie proces pelzen

Het productieproces van het produceren van pelzen kan als volgt samengevat worden (Bron: NFE):

Paren

Eénmaal per jaar in de maand maart vindt de paring plaats tussen de reuen en teven. Zij worden daarvoor vaak meerdere keren bijeen gebracht. Een natuurlijk proces waarvoor de beste dieren van voorgaande jaren geselecteerd zijn. De reuen worden daarna gepelst. Een goede rustige teef die grote nesten voortbrengt met nertsen met een mooie pels kan soms 4 jaar blijven.

Werpen

Na een draagtijd van ca. 52 dagen krijgen de nertsen jongen. Dit gebeurt één keer per jaar, in de periode vanaf eind april tot eind mei. Doorgaans werpt een moederdier 4 tot 6 jongen per worp.

Verspenen

Na 8 weken worden de nertsen gespeend (teef en pups scheiden)

Enten

In juni ent de pelsdierenhouder zijn pups met een triple vaccin (op een leeftijd van ongeveer 6 weken) tegen Botulisme (voedselvergiftiging), Pseudomonas (longontsteking) en Mink Virus Enteritus (diarree). Dierenartsen adviseren om ook te enten tegen Distemper (hondenziekte). Dit gebeurt als de pups minimaal 12 weken oud zijn.

Voeren

Een nerts krijgt elke dag vers voer. Zij zijn van nature vleeseters (carnivoren) en krijgen restproducten uit de pluimvee- en visindustrie. Gedurende de verschillende levensfasen verandert de samenstelling van het voer. In de zomer voert de pelsdierenhouder ook vaak meerdere keren per dag. Een moederdier met pups heeft nu eenmaal meer energie nodig dan een pasgespeende pup en in de zomer mag je het aantal nertsen op een bedrijf met 5 à 6 vermenigvuldigen. De pelsdierenhouder vult zijn voerwagen vanuit de opslagtank en brengt op elke leefruimte de juiste hoeveelheid voer aan voor het aantal dieren dat zich daarin bevindt. Steeds vaker wordt gevoerd met behulp van een voerpilot. Deze zorgt voor een precieze dosering zodat de juiste bodyscore/conditie bereikt wordt voor die periode van het jaar.

Selectie

In het najaar vindt de selectie van fokdieren voor het volgende seizoen plaats.

Doden

De dieren die niet voor het volgende seizoen worden geselecteerd, dooft de pelsdierenhouder of een van zijn medewerkers in de maanden november en december. Er vindt dus geen transport plaats naar een slachterij.

Pelzen

Het pelzen gebeurt vervolgens veelal op het bedrijf zelf. Daarna maakt de pelsdierenhouder de pelzen schoon, schraapt en droogt ze. Sommige pelsdierenhouders laten dit proces, of gedeelten daarvan, door gespecialiseerde pelzerijen verzorgen. Hiervoor is namelijk speciale apparatuur nodig zodat de pelzen niet beschadigd raken.

2.2. Huisvesting

Huisvesting geschiedt door middel van 'sheds', een overkapping over de kooien, of in gebouwen of in kassen.

2.3. Bedrijfseconomisch functioneren normbedrijf

Op basis van de KWIN kunnen normgetallen bepaald worden voor het bedrijfseconomisch functioneren van een normbedrijf van 1.500 fokteven. Dit levert de volgende kengetallen op:

normgetallen	2016-2017	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021
Aantal teven op 1 januari	1.538	1.538	1.538	1.538	1.538
Aantal fokreuen op 1 januari	353	353	353	353	353
Aantal teven op 1 april	1.500	1.500	1.500	1.500	1.500
Aantal teven met worp	1.388	1.388	1.388	1.388	1.388
Worpgrootte by 2de telling (ca. 15 juni)	6,1	6,1	6,1	6,1	6,1
Totaal aantal pups bij 2de telling	8.467	8.467	8.467	8.467	8.467
Uitval pups vanaf 2de telling tot pelzen (%)	2,6	2,6	2,6	2,6	2,6
Correctie voor niet betaalde pelzen	14	14	14	14	14
Totaal te pelzen dieren	8.247	8.247	8.247	8.247	8.247
Te leveren pelzen per fokteef per jaar	5,5	5,5	5,5	5,5	5,5
Oprengstprijis (per afgeleverde pels)	€ 27	€ 21	€ 20	€ 21	€ 21
Voerverbuik per fokteef per jaar	220	220	220	220	220
Voerprijs (per kg)	€ 0,27	€ 0,24	€ 0,22	€ 0,22	€ 0,16
Fokteef waarde	€ 38	€ 38	€ 33	€ 33	€ 38
Reu Waarde	€ 49	€ 49	€ 44	€ 44	€ 70
Teven/Reuen	4,2	4,2	4,2	4,2	4,2
Gemiddelde geïnvesteerd vermogen per fokteef	€ 71	€ 68	€ 60	€ 60	€ 60
rente%	4%	4,5%	4,5%	4,5%	4,5%
rente kosten per fokteef per jaar	€ 2,84	€ 3,06	€ 2,70	€ 2,70	€ 2,70
Kosten					
Water	€ 0,40	€ 0,40	€ 0,40	€ 0,40	€ 0,40
Elektriciteit	€ 0,90	€ 0,90	€ 0,90	€ 0,90	€ 0,90
Gezondheidszorg	€ 3,25	€ 3,50	€ 3,50	€ 3,50	€ 3,50
Strooisel	€ 1,50	€ 1,50	€ 1,50	€ 1,50	€ 1,50
Sterfterisico+pelzenverzekering	€ 0,43	€ 0,47	€ 0,54	€ 0,54	€ 0,47
Losse arbeid tijdens de paar - en pelstijd	€ 2,30	€ 2,30	€ 2,30	€ 2,30	€ 2,30
Pelzen*	€ 19,80	€ 19,80	€ 19,80	€ 20,63	€ 8,25
Heffing	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -
Deconstructiekosten	€ 0,10	€ 0,10	€ 0,10	€ 0,10	€ 0,10
Totaal	€ 26,68	€ 28,97	€ 29,04	€ 29,87	€ 17,42
Afzetkosten drijfmest per 100 fokteven	€ 500	€ 500	€ 600	€ 600	€ 600

Deze kengetallen kunnen omgevormd worden tot een verlies & winstrekening voor een normbedrijf gedurende de afgelopen jaren. Dat is hieronder door ons gedaan. Alle kosten zijn uitgedrukt in euro's per jaar en euro's per pels.

Saldo berekening, hoeveelheid fokteven:	1.500										gemiddeld									
seizoen	2016-2017		per pels		2017-2018		per pels		2018-2019		per pels		2019-2020		per pels		2020-2021		per pels	
Opbrengsten																				
aantal	8.250		8.250		8.250		8.250		8.250		8.250		8.250		8.250		8.250		8.250	
Pelzen	€ 223.988	€ 27	€ 170.363	€ 21	€ 161.535	€ 20	€ 166.238	€ 20	€ 166.238	€ 20	€ 166.238	€ 20	€ 166.238	€ 20	€ 166.238	€ 20	€ 166.238	€ 20	€ 177.672	€ 22
Af: toegerekende kosten																				
Voer	€ 89.100	€ 11	€ 79.200	€ 10	€ 70.950	€ 9	€ 70.950	€ 9	€ 70.950	€ 9	€ 52.800	€ 6	€ 72.600	€ 9	€ 72.600	€ 9	€ 72.600	€ 9	€ 72.600	€ 9
Water	€ 600	€ 0	€ 600	€ 0	€ 600	€ 0	€ 600	€ 0	€ 600	€ 0	€ 600	€ 0	€ 600	€ 0	€ 600	€ 0	€ 600	€ 0	€ 600	€ 0
Electriciteit	€ 1.350	€ 0	€ 1.350	€ 0	€ 1.350	€ 0	€ 1.350	€ 0	€ 1.350	€ 0	€ 1.350	€ 0	€ 1.350	€ 0	€ 1.350	€ 0	€ 1.350	€ 0	€ 1.350	€ 0
Gezondheidszorg	€ 4.875	€ 1	€ 5.250	€ 1	€ 5.250	€ 1	€ 5.250	€ 1	€ 5.250	€ 1	€ 5.250	€ 1	€ 5.250	€ 1	€ 5.250	€ 1	€ 5.250	€ 1	€ 5.175	€ 1
Strooisel	€ 2.250	€ 0	€ 2.250	€ 0	€ 2.250	€ 0	€ 2.250	€ 0	€ 2.250	€ 0	€ 2.250	€ 0	€ 2.250	€ 0	€ 2.250	€ 0	€ 2.250	€ 0	€ 2.250	€ 0
Pelzen	€ 29.700	€ 4	€ 29.700	€ 4	€ 29.700	€ 4	€ 30.938	€ 4	€ 30.938	€ 4	€ 12.375	€ 2	€ 26.483	€ 3	€ 26.483	€ 3	€ 26.483	€ 3	€ 26.483	€ 3
Verzekering sterfterisico	€ 645	€ 0	€ 705	€ 0	€ 810	€ 0	€ 810	€ 0	€ 810	€ 0	€ 705	€ 0	€ 735	€ 0	€ 735	€ 0	€ 735	€ 0	€ 735	€ 0
Losse arbeid tijds de paar-pelstijd	€ 3.450	€ 0	€ 3.450	€ 0	€ 3.450	€ 0	€ 3.450	€ 0	€ 3.450	€ 0	€ 3.450	€ 0	€ 3.450	€ 0	€ 3.450	€ 0	€ 3.450	€ 0	€ 3.450	€ 0
Deconstructiekosten	€ 150	€ 0	€ 150	€ 0	€ 150	€ 0	€ 150	€ 0	€ 150	€ 0	€ 150	€ 0	€ 150	€ 0	€ 150	€ 0	€ 150	€ 0	€ 150	€ 0
Totaal toegerekende kosten	€ 132.120	€ 16	€ 122.655	€ 15	€ 114.510	€ 14	€ 115.748	€ 14	€ 115.748	€ 14	€ 78.930	€ 10	€ 112.793	€ 14	€ 112.793	€ 14	€ 112.793	€ 14	€ 112.793	€ 14
Saldo, excl. berekende rente	€ 91.868	€ 11	€ 47.708	€ 6	€ 47.025	€ 6	€ 50.490	€ 6	€ 50.490	€ 6	€ 87.308	€ 11	€ 64.880	€ 8	€ 64.880	€ 8	€ 64.880	€ 8	€ 64.880	€ 8
Berekende rente levende have	€ 4.266	€ 1	€ 4.590	€ 1	€ 4.050	€ 0	€ 4.050	€ 0	€ 4.050	€ 0	€ 4.050	€ 0	€ 4.201	€ 1	€ 4.201	€ 1	€ 4.201	€ 1	€ 4.201	€ 1
Saldo	€ 87.602	€ 11	€ 43.118	€ 5	€ 42.975	€ 5	€ 46.440	€ 6	€ 46.440	€ 6	€ 83.258	€ 10	€ 60.678	€ 7	€ 60.678	€ 7	€ 60.678	€ 7	€ 60.678	€ 7
Mestafzetkosten	€ 7.500	€ 1	€ 7.500	€ 1	€ 9.000	€ 1	€ 9.000	€ 1	€ 9.000	€ 1	€ 9.000	€ 1	€ 8.400	€ 1	€ 8.400	€ 1	€ 8.400	€ 1	€ 8.400	€ 1
Saldo inclusief Mestafzet kosten	€ 80.102	€ 10	€ 35.618	€ 4	€ 33.975	€ 4	€ 37.440	€ 5	€ 37.440	€ 5	€ 74.258	€ 9	€ 52.278	€ 6	€ 52.278	€ 6	€ 52.278	€ 6	€ 52.278	€ 6
saldo per fokteef per jaar	€ 53		€ 24		€ 23		€ 25		€ 25		€ 50		€ 35		€ 35		€ 35		€ 35	

* De KWIN geeft na het seizoen 2018-2019 geen actuele pelsprijzen meer weer. De ingevulde bedragen zijn een gemiddeld resultaat van de september veiling van 2020 in Kopenhagen.

Bovenstaande normbedragen geven een goed inzicht in het bedrijfseconomisch functioneren van een 'normbedrijf' met 1.500 fokteven (ongeveer een gezinsbedrijf) over de afgelopen jaren. Te zien is dat arbeidskosten ontbreken, behoudens bij het pelzen. Daar wordt wel extra arbeid aan toegerekend. Voor het overige gaat de KWIN bij deze omvang uit van de inzet van eigen arbeid door de ondernemer, of aanvullende inzet van arbeidskrachten in loondienst.

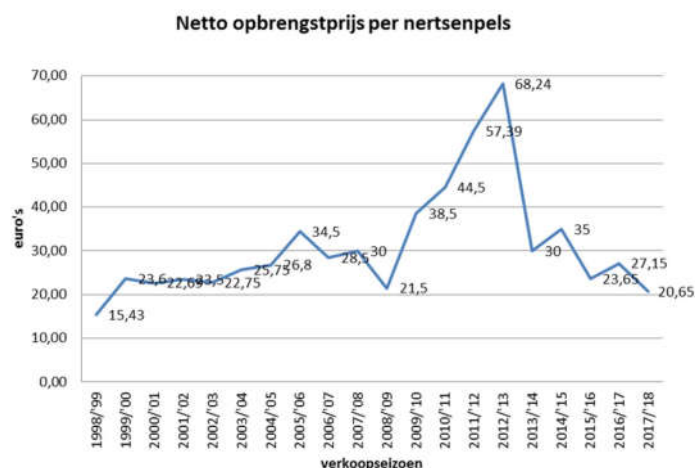
De meest recente KWIN (2020-2021) heeft enkel de prijzen over 2018/2019 gepubliceerd. De pelsprijs in het laatste seizoen is dus een eigen interpretatie. De veilingresultaten van vorige jaar zijn niet door ons achterhaald. Wel zijn de veilingresultaten van de veiling van september 2020 bekend. Deze bedroegen gemiddeld 150 DKK per pels, ofwel € 20,16 bij de huidige wisselkoers. Daarbij moet opgemerkt worden dat er dit jaar (onder invloed van de COVID-19 pandemie) wereldwijd slechts heel weinig pelzen verkocht zijn. In 2019 waren dat er nog 40 miljoen. Dit jaar 19,65 miljoen.

Voor meer inzicht wordt nog verwezen naar de paragraaf hierna, waar ingegaan wordt op de jaarlijkse schommelingen.

2.4. Jaarlijkse schommelingen

Later in de rapport gaan we nog in op de onderlinge verschillen in de pelsdierhouderij. Niet ieder bedrijf is immers exact gelijk aan het 'normbedrijf' uit de KWIN. In zijn algemeenheid is het nodig om de kostenstructuur van de pelsdierhouderij nader te beschouwen.

Duidelijk is dat de pelsprijzen jaarlijks sterk schommelen. Een analyse van KWIN publicaties laat het volgende beeld zien van de opbrengst per pels vanaf 1998 tot en met 2018:

Als de standaarddeviatie wordt berekend van de verschillende onderdelen van de verlies- en winstrekening, dan valt op dat voerkosten het meest fluctueren. Zowel in absolute zin als procentueel. Alle overige kosten blijven jaar op jaar min of meer gelijk of wijzigen maar marginaal. Sommige posten kennen procentueel gezien wel een sterke standaarddeviatie, maar dit komt dan met name omdat de bedragen in absolute zin zo laag zijn, dat geringe schommelingen al een hoge uitslag geven in procenten uitgedrukt. Het bedrijfssaldo fluctueert, onder invloed van de combinatie van fluctuaties in pelsprijzen en voerkosten, het meest.

Onderstaande tabel laat in de laatste twee kolommen de standaarddeviatie zien per opbrengst- of kostensoort, een hoog percentage betekent een hoge afwijking van jaar tot jaar:

*Saldo berekening, hoeveelheid fokteven:	1.500				gemidd.	stdev	stdev/gemid.
	2016-2017	2017-2018	2018-2019	2019-2020			
Opbrengsten							
Pelzen	€ 223.988	€ 170.363	€ 161.535	€ 173.250	€ 182.284	€ 28.246	15%
Af: toegerekende kosten							
Voer	€ 89.100	€ 79.200	€ 70.950	€ 70.950	€ 77.550	€ 8.626	11%
Water	€ 600	€ 600	€ 600	€ 600	€ 600	€ -	
Electriciteit	€ 1.350	€ 1.350	€ 1.350	€ 1.350	€ 1.350	€ -	
Gezondheidszorg	€ 4.875	€ 5.250	€ 5.250	€ 5.250	€ 5.156	€ 188	4%
Strooisel	€ 2.250	€ 2.250	€ 2.250	€ 2.250	€ 2.250	€ -	
Pelzen	€ 29.700	€ 29.700	€ 29.700	€ 30.938	€ 30.009	€ 619	2%
Verzekering sterfterisico	€ 645	€ 705	€ 810	€ 810	€ 743	€ 82	11%
Losse arbeid tijds de paar-pelstijd	€ 3.450	€ 3.450	€ 3.450	€ 3.450	€ 3.450	€ -	
Destructiekosten	€ 150	€ 150	€ 150	€ 150	€ 150	€ -	
Totaal toegerekende kosten	€ 132.120	€ 122.655	€ 114.510	€ 115.748	€ 121.258	€ 8.080	7%
Saldo, excl. berekende rente	€ 91.868	€ 47.708	€ 47.025	€ 57.503	€ 61.026	€ 21.111	35%
Berekende rente levende have	€ 4.266	€ 4.590	€ 4.050	€ 4.050	€ 4.239	€ 255	6%
Saldo	€ 87.602	€ 43.118	€ 42.975	€ 53.453	€ 56.787	€ 21.121	37%
Mestafzetkosten	€ 7.500	€ 7.500	€ 9.000	€ 9.000	€ 8.250	€ 866	10%
Saldo inclusief Mestafzet kosten	€ 80.102	€ 35.618	€ 33.975	€ 44.453	€ 48.537	€ 21.540	44%

Deze analyse laat zien dat het saldo jaarlijks sterk schommelt. Die schommelingen worden met name veroorzaakt door de veranderingen in opbrengstprijzen en voerkosten.

De wijziging in de KWIN van de waardering van fokteven en fokreuen hebben nauwelijks gevolgen voor de jaarlijkse saldi. Dat komt omdat het slechts gaat over een berekende rente over het daarin geïnvesteerde kapitaal en dus om geringe bedragen. Voor de nadeelcompensatie zal dit verder ook weinig gevolgen hebben, gelet op de preventieve ruiming die al hebben plaatsgevonden.

In de tabel in de paragraaf hiervoor is te zien dat de KWIN voor het seizoen 2020-2021 twee kostenposten sterk laat dalen.

Dat gaat ten eerste om de kosten voor arbeid van het pelzen. De verklaring die daarvoor wordt gegeven is dat de daarvoor opgenomen kosten golden voor bedrijven die alles uitbesteden, terwijl het gros van de sector ook beschikt over eigen machines en een netwerk van eigen inhuurkrachten voor deze piekinzet. De kosten – over de sector heen - zijn daardoor lager dan daarvoor werd geraamd op basis van bedrijven die alles extern inhurden.

Ook de voerkosten dalen flink. Dat verdient nadere beschouwing. Die wordt hieronder behandeld.

2.5. Voerkosten

Voerkosten vormen een belangrijke kostenpost in de veehouderij. Dat is in de pelsdierhouderij niet anders. Voerkosten vormen daar 60% van alle toegerekende kosten. In de analyse hierboven zijn voerkosten bovendien als meest volatiel aangemerkt, de laatste jaren met een dalende tendens. De voerkosten zoals die in KWIN zijn opgenomen dalen van (afgerond) € 11,- per pels in 2016 tot € 9,- per pels in 2019. In 2020 is het bedrag dat de KWIN opneemt voor voerkosten echter ineens aanzienlijk verder gedaald, naar (afgerond) € 6,- per pels.

De verklaring die hiervoor wordt gegeven is dat de veevoerfabrieken ook anticiperen op het beëindigen van deze veehouderijtak in Nederland. Dat betekent dat zij lange termijn investeringen niet meer plegen. Voor de laatste jaren betekent dat ook dat zij niet meer hoeven te reserveren voor vervangingsinvesteringen die anders na 3 jaar plaats zouden vinden. De kostprijs wordt daarmee telkens lager. Dit voordeel berekenen zij door aan de sector, omdat de twee belangrijkste veevoerfabrieken ook (direct of indirect) eigendom zijn van de sector. Eén veevoerfabriek is namelijk een coöperatie, bestaande uit meer dan 80 pelsdierhouders als leden. De andere is eigendom van een grote pelsdierhouder.

Deze ketenintegratie is reden om nader onderzoek te doen naar de prijsstelling van veevoer, om strategisch gedrag ten aanzien van kostenniveaus uit te sluiten.

Aan ons zijn facturen van beide voerfabrieken van mei 2020 verstrekt waaruit het actuele prijsniveau inderdaad blijkt. Verder zijn jaarrekeningen

geraadpleegd. Daaruit blijkt dat de afgelopen jaren (2019 t/m 2017) steeds winst is gedraaid, ondanks telkens dalende voerprijzen. Ook blijkt dat voorzieningen voor langlopend onderhoud inderdaad gedaald zijn naar nihil. De daling van de voerprijzen over 2020 is wel groter dan de winstmarge over 2019 zou kunnen dragen. Er moet derhalve ook onderliggend nog iets aan de kostprijs gedaan (kunnen) worden om niet in te teren op het eigen vermogen. Mogelijk dat de prijs van slachtafval, als grondstof voor nertsenvoer, ook lager ligt. Nader onderzoek en inzicht zou noodzakelijk zijn om hier exact de vinger op te leggen. Daar is voor de afronding van dit adviesrapport echter geen tijd voor. Vooral nog zijn geen concrete redenen gevonden die strategisch gedrag indiceren of contra-intuïtief zijn.

2.6. Huisvestingskosten

De huisvestingskosten zijn ook vast en worden in de KWIN-systematiek niet gerekend tot de 'toegerekende kosten'. Wel worden herbouwkosten opgegeven, alsmede verwachte afschrijvingstermijnen en onderhoudskosten.

Huisvesting door middel van 'sheds' is de goedkoopste vorm van huisvesting. Deze kosten € 131,- per fokteef indien ze in 2020 nieuw gebouwd zouden worden. In een gesloten stal hanteert de KWIN € 252,- per fokteef als herbouwwaarde. In de praktijk zullen deze kosten sterker fluctueren, omdat er een minder eenduidige bouwwijze is dan bij sheds. Huisvesting in een kas zou in 2020 € 198,- per fokteef kosten om nieuw te bouwen. Deze kosten zijn inclusief de ruimte voor reuen en pups en inclusief erfverharding, hekwerken en een koel/vriescel.

De KWIN gaat telkens uit van een afschrijvingsperiode van 20 jaar en onderhoudslasten van 2% van de herbouwkosten per jaar.

2.7. ROIC

Afschrijvingen is een boekhoudkundig fenomeen, veelal ook ingegeven door fiscale regels. Bedrijfseconomisch gezien in het resultaat van de investeringen in vaste activa interessant. De ratio 'Return On Invested Capital' (ROIC) wordt daarvoor vaak gebruikt. Hierbij wordt het bedrijfsresultaat uitgedrukt als percentage van de investering die nodig zijn.

Als gekeken wordt naar de bedrijfsspecifieke investeringen (dus zonder woonhuis en zonder grond), dan heeft de KWIN deze vrij compleet uitgerekend. Een pelsdierbedrijf van 1.500 fokteven met een huisvesting middels 'sheds' zou dan € 196.500,- moeten investeren in huisvesting. Daarnaast, bij standaard rennen met gegalvaniseerd gaas, ook nog € 172.500,- in inventaris (€ 115,- per fokteef).

Op deze wijze berekend kan het ROIC uitgerekend worden voor de verschillende huisvestingstypen, uitgaande van nieuwbouw:

ROIC berekening	inventaris	IC	Return (avg)	ROIC (avg)
sheds	€ 196.500	172.500	369.000 € 48.537	13%
gesloten stal	€ 378.000	172.500	550.500 € 48.537	9%
kas	€ 297.000	172.500	469.500 € 48.537	10%

Met andere woorden, een ondernemer die nieuwe sheds heeft neergezet heeft in de afgelopen jaren een 'rendement/return' gehad op deze investering van gemiddeld 13% op het daarin geïnvesteerde kapitaal. Daarbij hoort echter een aantal kanttekeningen.

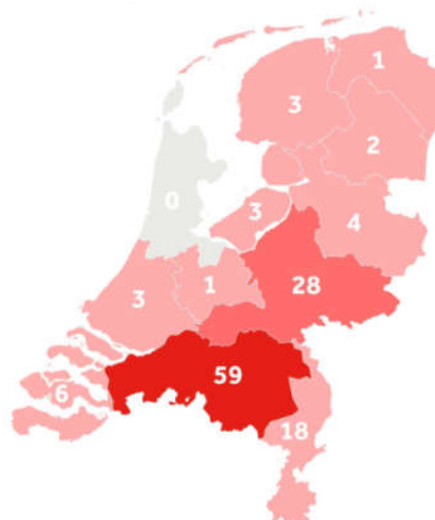
Deze berekening is gebaseerd op het gemiddelde saldo van de afgelopen 4 jaren. Dit waren niet de beste jaren in de pelsdierhouderij. In betere jaren ligt de ROIC aanzienlijk hoger. Van de andere kant rekent deze berekening al het saldo toe aan de investeringen en niets aan de arbeid van de ondernemer. In die zin is het geen zuivere 'return on capital' het is bij deze bedrijfsomvang een 'return on invested capital and labour'.

Er kunnen zelfstandig dus geen conclusies getrokken worden aan dit ROIC getal. Het dient enkel om meer inzicht te krijgen in het bedrijfseconomisch functioneren van de sector.

2.8. Beschrijving sector in Nederland

In 2019 werden er volgens het CBS 715.200 fokteven gehouden in Nederland, verspreid over 110 bedrijven. De NFE (Nederlandse Federatie van Edelpelsdierhouders) is de overkoepelende organisatie van Nederlandse pelsdierhouders. De meeste bedrijven zijn gevestigd in Brabant. Onderstaande kaart gemaakt door de NOS op basis van gegevens van het CBS, toont de spreiding:

aantal bedrijven voor edelpelsdieren in Nederland

3. Schadeposten

- 3.1. Vraagstelling:** *Opdrachtgever:* Wat is uw advies voor een goede bepaling van de nadeelcompensatie? Indien u adviseert uit te gaan van inkomensschade, dienen daar nog andere schadeposten aan te worden toegevoegd en zo ja welke?
- Opmerkingen VA:* De aanpak op hoofdlijnen en de (soorten en categorieën) schadeposten staan hier centraal. Later wordt meer algemeen geadviseerd over een goede bepaling van nadeelcompensatie

3.2. Mogelijke schadeposten

In zijn algemeenheid wordt bij nadeelcompensatie beschouwd of er sprake is van inkomensschades en/of vermogensschades. Bij nadeelcompensatie gaat het vaak over reeds geleden schades en wordt terug gekeken hoe groot deze schade is geweest. In dit specifieke geval gaat het om nog te lijden schades, die zich de komende 3 jaar voor gaan doen. Het gaat om een inschatting van toekomstige schades. Voor de pelsdierhouderij kan gedacht worden aan de volgende schadeposten:

- Waardedaling van de huisvesting/opstallen
- Waardedaling van de grond
- Waardedaling van de levende have
- Het verlies aan inkomen als gevolg van gederfd saldo (=opbrengst minus uit te sparen kosten)
- Liquidatieverliezen op inventaris en machines (bijvoorbeeld voor het pelzen) door versnelde verkoop
- Sloopkosten en transformatiekosten
- Contractuele boetes als gevolg van niet na kunnen komen van leveringsverplichtingen
- Het verlies aan inkomen uit eigen bedrijf
- Ontslagvergoedingen voor personeel
- Bijkomende kosten, zoals advieskosten
- Belastingsschade, bijvoorbeeld door het niet meer kunnen uitnutten van voorzieningen of verrekenbare verliezen

Aangezien de pelsdierhouders in ieder geval per 1 januari 2024 gestopt had moeten zijn, gaat het in veel gevallen om eerder optredende schade. Daarom moet er een afbakening plaatsvinden van bovenstaande mogelijke schadeposten, naar hun causaal verband met de nieuwe ontwerp wet waardoor de pelsdierhouders vervroegd moeten stoppen. Dat gebeurt in de paragraaf hierna.

3.3. Afbakening – causaal verband

Van bovengenoemde posten geldt dat ze ook al op zouden treden als gevolg van de Wet verbod pelsdierhouderij. Personeel had ontslagen moeten worden, de waardedaling trad op (of is al opgetreden), de liquidatieverliezen zouden er zijn geweest en het inkomensverlies zou vanaf 2024 ook optreden. Voor de meeste posten geldt derhalve dat ze geen causaal verband hebben met de 'nieuwe' wet, maar dat ze zich door deze nog te ontwerpen wet eerder voordoen.

Van deze schades op basis van de Wet verbod pelsdierhouderij is bepaald dat ze geacht worden voldoende gecompenseerd te zijn door de overgangperiode die geldt voor de beëindiging (ruim 10 jaar).

Deze wet is namelijk onderwerp van een juridische procedure geweest, de heeft geleid tot een uitspraak van de Hoge Raad van 16 december 2016 ECLI:NL:HR:2016:2888. Daarbij is het eerdere oordeel van het gerechtshof Den Haag in stand gebleven, waarbij geoordeeld is dat de wet niet onverbindend moest worden verklaard.

Uit de overwegingen van het hof:

De overgangperiode is bedoeld om nertsenhouders in staat te stellen de investeringen terug te verdienen die zij ten behoeve van het dierenwelzijn hebben gedaan op grond van de PPE-Verordening, en tevens als compensatie van schade. Alleen wanneer zou vaststaan dat de voortzetting van de nertsenhouderij tijdens de overgangperiode geen enkel voordeel biedt ten opzichte van de situatie waarin het verbod ook voor nertsenhouders met onmiddellijke ingang zou gelden – hetgeen zich zou kunnen voordoen indien tijdens de overgangperiode in het geheel geen winst wordt gemaakt – zou de overgangperiode niet als tegemoetkoming in de schade kunnen worden beschouwd. Die situatie doet zich echter niet voor. (rov. 3.1–3.3)

De nertsenhouders zullen gedurende de overgangperiode, althans het grootste deel daarvan, winstgevend kunnen blijven opereren. Deze periode moet dus als een schadeverminderende factor in aanmerking worden genomen bij de beantwoording van de vraag of een fair balance is getroffen. (rov. 3.6–3.17)

Bij de beantwoording van de vraag of een fair balance is getroffen moeten alle omstandigheden van het geval worden betrokken. De flankerende maatregelen moeten daarbij dus niet buiten beschouwing worden gelaten. (rov. 3.18–3.20)

Ook in de behandeling van de wet in de Eerste Kamer speelde de overgangstermijn een belangrijke rol. Zie ook de verhandelingen van de Eerste Kamer:

Een nadeelcompensatie zou moeten worden toegekend, indien nertsenhouders onevenredige schade zouden ondervinden door het verbod. Er is echter geen enkele reden om aan te nemen dat er sprake is van onevenredige schade. Een termijn van 10 jaar is namelijk voldoende voor de nertsenhouders om hun werkzaamheden af te bouwen en/of een nieuwe onderneming te starten. Daarnaast is er geen sprake van onevenredige schade, omdat dit verbod, gelet op het politieke en maatschappelijke klimaat, voorafgaand aan het inwerkingtreden van deze wet te voorzien is geweest voor de nertsenhouders.

De indieners sluiten niet uit dat ondernemers van 55 jaar of ouder in individuele gevallen geconfronteerd zouden kunnen worden met onevenredige nadelige gevolgen voor hun pensioen, omdat zij wellicht in de resterende werkzame jaren onvoldoende pensioen kunnen opbouwen uit de bedrijfsresultaten van een nieuwe onderneming. Voor deze groep is om die reden een hardheidsclausule opgenomen.

Deze overgangperiode van 10 jaar wordt nu met 3 jaar verkort.

Als de schadeposten op zichzelf beschouwd worden, dan is er (behoudens enkele nuanceringen) waarschijnlijk geen sprake van dat schadeposten die al voortvloeiden uit de bestaande wetgeving, in absolute zin hoger worden, nu ze zich eerder voordoen. We lichten dit als volgt toe.

Ontslagvergoedingen voor personeel zijn nu hoogstwaarschijnlijk niet hoger dan over 3 jaar. De marktwaarde van gebouwen was al nihil, vanwege het verkoopverbod in de bestaande wet. De waarde van de gebouwen bestond nog enkel uit een intrinsieke waarde voor de pelsdierhouder zelf, die zich heeft aangemeld voor de overgangsregeling. Dit aspect wordt in de volgende paragraaf nog nader beschouwd.

De hiervoor gesignaleerde basisgedachte – dat de schadeposten niet hoger worden doordat ze zich eerder voordoen – behoeft de volgende nuances.

De waardedaling van de levende have, de fokteven, wordt mogelijk wel groter door een combinatie met het nog in werking zijnde vervoersverbod,

waardoor verkoop aan het buitenland wellicht niet mogelijk zal zijn. Hierover is reeds een separate vraag gesteld, welke in hoofdstuk 5 wordt behandeld.

Ook zou het zo kunnen zijn dat personeel zich de komende jaren zelf had voorzien van een andere baan (in de wetenschap dat het per 2024 toch zou eindigen voor hen), terwijl ze nu die kans niet meer krijgen. Dit leidt tot extra transitievergoedingen, in vergelijking tot de situatie dat een deel van het personeel anders vanzelf wel was afgevloeid. Een vergelijkbaar effect treedt op bij de ondernemers zelf, die mogelijk nu onvoldoende tijd hebben om zich om te scholen.

Ten slotte zou het kunnen zijn dat de waardedaling van grond groter wordt door een ongelukkige combinatie van bestemming, overgangsrecht en de onmogelijkheid om gedurende de komende drie jaren nog planologische of vergunning ruimte te benutten. Hiermee doelen we op het volgende. Het zou kunnen zijn ondernemers normaliter hun bedrijf hadden omgevormd naar een andere vorm van veehouderij, of hun bedrijfskavel zouden hebben verkocht met dit doel. Het gebruik als pelsdierhouderij is dan (qua hinder, verkeersbewegingen, stikstofuitstoot en wat dies meer zij) het vertrekpunt voor de planologische en vergunningtechnische omvorming. Door de plotselinge overgang, kan het zijn dat dit soort omvormingstrajecten spaak lopen en niet meer slagen. De grond daalt daardoor dan in waarde (bijvoorbeeld van een agrarisch bouwblok naar cultuurgrond). Of een dergelijke schade zich voordoet, hangt sterk af van de omstandigheden van het geval en laat zich in algemene zin niet voorspellen.

Enkel het verlies aan inkomen (gedurende de resterende drie jaren) en de belastingschade (voor zover die ontstaat doordat de fiscale planning doorkruist wordt door de vervroegde beëindiging), zouden anders niet zijn opgetreden. Deze twee posten zijn nieuwe posten.

Bij de andere posten treedt slechts een beperkt contante waarde effect op (ze doen zich eerder voor). Ook heeft het inkomensverlies over de komende drie jaren effect op de eerder gesignaleerde compenserende werking van de overgangstermijn.

Het zwaartepunt van de nadeelcompensatie ligt derhalve bij het inkomensverlies over de komende drie jaren. Posten als waardedaling levende have, waardedaling grond en afvloeiingskosten personeel behoeven nadere beschouwing, omdat die wel eens groter zouden kunnen worden.

3.4. Samenhang vermogensschade / inkomensschade

De *marktwaarde* van de opstallen is, volgens de gangbare definities, nihil. Die gaan immers uit van een overdracht van het vastgoed zelf, hetgeen op grond van de bestaande wetgeving ertoe leidt dat de koper het niet mag gebruiken voor het houden van pelsdieren.

De opstallen kun wel *een* waarde krijgen. Bijvoorbeeld doordat ze verkocht worden onder voorbehoud van een huurovereenkomst met de pelsdierhouder die onder de overgangsregeling valt en die de opstallen blijft gebruiken. Of door overdracht van de aandelen in een vennootschap waar het vastgoed in valt en die tevens geldt als pelsdierhouder in het kader van de overgangsregeling. In ieder geval hebben de opstallen voor de zittende pelsdierhouder een waarde. Zonder deze opstallen kunnen immers geen pelsdieren gehouden worden. De waarde zoals hiervoor bedoeld kan het beste omschreven worden als een *intrinsieke* waarde. Die waarde wordt niet afgeleid uit een rechtstreekse overdracht, maar uit een indirecte overdracht of uit het gebruik zelf.

Deze intrinsieke waarde houdt dus een heel direct verband met het gebruik zoals dat nog (tijdelijk) is toegestaan en het geld dat gedurende die periode verdiend kan worden met deze opstallen. Voor marktpartijen is deze waarde niet hoger dan het saldo (na verrekening van arbeid) waarvan het verwacht wordt dat nog verdiend kan worden deze aanstaande drie jaren, onder

af trek van een gewenst rendement op de investering die nodig is om het gebruiksrecht te verkrijgen. Voor de 'zittende' eigenaar, geldt dat deze de investering al gepleegd heeft en dat voor die eigenaar de aftrek voor gewenst rendement niet opgaat.

Kortom, de huidige (intrinsieke) waarde van de opstallen, hangt heel direct samen met de verdien capaciteit van de komende drie jaren. Je zou kunnen zeggen dat vermogensschade en inkomensschade hier heel sterk verweven zijn met elkaar. Er zit dus een duidelijk verband tussen de mogelijkheden om inkomen te genereren en de mogelijkheden om investeringen in vermogensbestanddelen (of afschrijvingen daarover) terug te verdienen.

Overigens laat de analyse van de jaarrekening van een model pelsdierhouderij conform de KWIN (zoals in het vorige hoofdstuk is uitgevoerd) zien dat het bedrijfseconomisch saldo, in relatie tot de investeringen in opstallen, best hoog is. Het zogeheten 'Return On Invested Capital (ROIC)' voor uitsluitend de opstallen ligt gemiddeld rond de 18% en bij sheds fors hoger, op bijna 25%. De terugverdientijd is dus zeven tot vier jaar, uitgaande van nieuwe opstallen, terwijl de KWIN uitgaat van een technische levensduur van zo'n 20 jaar. Onze berekening gaat dan uit van – sec - de investeringen in opstallen. Dit is dan exclusief woningen, erfverharding, grond en andere benodigde investeringen. Ook wordt dan het bedrijfssaldo volledig toegerekend aan de opstallen. Terwijl dit bedrijfseconomisch verdeeld zou moeten worden en ook deels gealloceerd aan vergunningen, eigen arbeid van de ondernemer, personeelsbestand, contracten en de erkenning binnen de overgangsregeling (waardoor er überhaupt nog geproduceerd mag worden). In werkelijkheid is de ROIC voor enkel de gebouwen dus lager.

Zowel taxatietechnisch als juridisch bestaat er dus een nauwe verwevenheid tussen de verdien capaciteit over de komende drie jaar en het vermogen van de pelsdierhouders. De nadeelcompensatie moet derhalve voor een deel gekwalificeerd worden als vermogensschade en voor een deel als inkomensschade.

3.5. Conclusie en samenvatting

Voor een goede bepaling van de nadeelcompensatie, ligt de nadruk op de derving van de verdien capaciteit over de komende drie jaren (2021, 2022 en 2023). Dit zouden wij deels kwalificeren als vermogensschade en deels als inkomensschade (van belang voor het NMR).

Verdere aandacht verdienen mogelijke nuanceringen op het gebied van extra schade die mogelijk ontstaat bij de waardedaling van grond, waardedaling van de levende have, hogere afvloeiingskosten van personeel en belastingschade die zou kunnen ontstaan.

4. Personele verplichtingen

4.1. Vraagstelling

Opdrachtgever:

Wat is uw advies over personele verplichtingen, hoe kan rekening worden gehouden met het feit dat gezinsbedrijven weinig of geen personeel hebben, terwijl het vinden van ander werk voor de ondernemer(s) eveneens tijd en inzet kosten?

Opmerkingen VA:

Geen

4.2. Afvloeiingskosten personeel

Bij de huidige stand van de wetgeving, had het personeel op 1-1-2024 iets anders moeten gaan doen. Hetzij binnen het bedrijf, voor zover mogelijk, hetzij buiten het bedrijf. In dat laatste geval had de pelsdierhouder de werknemer bij ontslag een transitievergoeding moeten betalen.

Dat beginsel is niet anders indien een wet in werking treedt waardoor de pelsdierhouderij per 2021 al moet sluiten. In de praktijk is er vermoedelijk echter wel een verschil. In de praktijk had personeel voor zichzelf, ergens de komende drie jaren, wellicht ook gerealiseerd een einde aan de arbeidsovereenkomst aanstaande is en was het wellicht ook gelukt om een andere baan te vinden. De pelsdierhouder had deze arbeid kunnen invullen door flexibele krachten of door meer eigen arbeid, al naar gelang de omstandigheden van het geval. Het is waarschijnlijk dat het aantal transitievergoedingen dat betaald had moeten worden in die situatie lager zou liggen. Daar staat tegenover dat flexibele arbeid in beginsel iets duurder is.

Per saldo is het aannemelijk dat meer schade ontstaat doordat thans meer transitievergoedingen betaald moeten worden, door de vroegtijdige beëindiging. Hoeveel meer hangt af van de inschattingen die men kan hebben bij het basisscenario (beëindiging over drie jaar), het aantal arbeidskrachten op de loonlijst en de aard van die contracten (vast, oproep, tijdelijk).

Deze post laat zich lastig vooraf ramen.

4.3. Eigen arbeid

Bij de huidige stand van de wetgeving, had de pelsdierhouder die zelf arbeid verricht op het bedrijf, op 1-1-2024 iets anders moeten gaan doen. Hetzij binnen het bedrijf, voor zover dit mogelijk is (bijvoorbeeld bij een gemengd bedrijf), hetzij buiten het bedrijf. In dat laatste geval had de pelsdierhouder tijdig ander werk moeten vinden en zich mogelijk moeten omscholen. Voor dat laatste is door het ministerie van LNV subsidie verstrekt aan de sector.

Door de vervroegde beëindiging hebben pelsdierhouders die zelf arbeid verrichten op het bedrijf, maar kort de tijd om ander werk te vinden. Tijd om zich om te scholen is er al helemaal nauwelijks.

Het ligt dus voor de hand dat de ondernemer die eigen arbeid inbrengt in het eigen pelsdierenbedrijf, ook een transitieperiode in gaat voordat deze een ander inkomen heeft gevonden. Anders dan bij personeel, zijn er voor deze ondernemers echter geen sociale vangnetten (WW). Het inkomensverlies gedurende de transitie periode is derhalve groter.

4.4. Conclusie en advies

Wij adviseren de schade vanwege toegenomen transitievergoedingen te betrekken bij de nadeelcompensatie voor de pelsdierhouders. Bij voorkeur, in het kader van de zorgvuldigheid, op basis van bewijsstukken (contracten, leeftijd werknemers, duur dienstverband etc.). Indien dit vanwege uitvoeringskosten niet wenselijk is, in de vorm van een toeslag op het te bestanddeel inkomstenverlies.

Wij adviseren, voor bedrijven met een beperkte omvang (gezinsbedrijven) een nadeelcompensatie toe te kennen als compensatie van een overgangperiode voor het vinden van vervangend inkomen. Bij grotere bedrijven denken we dat uitgegaan kan worden van de veronderstelling dat de onderneming meer 'takken', of beleggingsactiviteiten, omvat zodat de ondernemer zijn/haar tijd en management aandacht elders te gelde kan maken. Als deze veronderstelling door de opdrachtgever wordt onderschreven, is voor die categorie bedrijven geen aanvullende nadeelcompensatie benodigd.

5. Waardeverlies fokdieren

5.1. Vraagstelling

Opdrachtgever:

De pelsdiersector noemt (naast de inkomensschade over 3 jaar en de vermogensschade op gebouwen en inventaris) het waardeverlies van de fokdieren een relevante schadepost omdat die afgepeld moeten worden. Wat is uw advies hierover?

Opmerkingen VA:

Geen

5.2. Basisbeginsel

Bij de huidige stand van de wetgeving, hadden de fokdieren uiterlijk op 1-1-2024 het bedrijf verlaten moeten hebben. Normaliter worden de fokdieren doorgaans eens per 4 jaar vervangen. Andersom geredeneerd ververst een pelsdierhouder zijn bestand aan fokdieren ieder jaar dus met 25%. Dus ook bij de huidige wetgeving had een pelsdierhouder in één keer (eind 2013) 75% extra van zijn fokdieren moeten verkopen op de markt, of moeten 'afpelzen'.

Dat beginsel is niet anders indien een wet in werking treedt waardoor de pelsdierhouderij per 2021 al moet sluiten. Het moment is alleen eerder.

In theorie had een pelsdierhouder kunnen besluiten om langer door te gaan met bepaalde fokdieren en er minder te vervangen. De investeringen in levende have waren dan de laatste jaren minder geweest. Dit zou echter ook effecten hebben gehad op de productie. Niet voor niets worden immers normaliter de dieren na 4 jaar vervangen. Het doorgaan met oudere fokdieren zal zijn weerslag hebben op worpgrootheid en verminderde kans op gezonde nakomelingen. Mogelijk ook op de kwaliteit. Bovendien zitten er grenzen aan deze mogelijkheden.

In de basis doet deze schadepost zich gewoon eerder voor, maar wijkt de omvang ervan niet af van de situatie waarin de pelsdierhouderij per 2024 zou beëindigen. Voor geruimde bedrijven geldt dat deze schade reeds vergoed is.

5.3. Bijzondere omstandigheid vervoersverbod

Op dit moment is, vanwege het risico op verspreiding van COVID-19, een landelijk vervoersverbod van nertsens van kracht. Het vervoer van nertsens is echter noodzakelijk om ze te kunnen verkopen.

Volgens de waardetabel die gebruikt wordt bij het bepalen van de hoogte van de compensatie indien een bedrijf geruimd wordt, is een fokteef € 37,38 waard en een fokreu € 70,-.

Het modelbedrijf waar de KWIN mee rekent, heeft op 1 januari van ieder jaar 1.538 fokteven en 353 fokreuen. Op 1 april zijn er dan 1.500 fokteven aanwezig waarmee het nieuwe seizoen start. In geld uitgedrukt is de veestapel op 1 januari € 57.490,44 (teefjes) + € 24.710,- (reuen) = € 82.200,- waard.

Normaliter zou aan het einde van het seizoen ¼ hiervan vervangen worden.

Indien er niet gehandeld kan worden vanwege het vervoersverbod, kan de schade oplopen tot maximaal 75% hiervan, ofwel € 61.650,-. Dit is € 41,- per fokteef waarmee het seizoen ingegaan wordt. Er zijn op dit moment nog 300.000 niet geruimde fokteven aanwezig in Nederland. Dit aantal lijkt wel te groot om ineens de bedragen uit de waarde tabel te kunnen opbrengen, in welk jaar dan ook (2024 of 2021 het aanbod is ineens enorm). Daarbij komt dat ze vervoerd moeten worden buiten de landsgrenzen omdat in Nederland geen kopers meer zullen zijn. Deze kosten moeten ook in mindering gebracht worden.

In plaats van verkopen als hoogwaardig fokdier, kan ook gekozen worden voor het afpelzen van het dier. Dat is de minimale opbrengst. Het verschil tussen de – zonder vervoersverbod – verwacht opbrengst als hoogwaardig fokdier en de pelsprijs, is de schade die geleden wordt.

Met dergelijke aantallen en internationale vervoerskosten verwachten we dat de opbrengst rond de € 25,- gemiddeld zou kunnen liggen.

5.4. Conclusie en advies

Het schadeveroorzakend besluit bij deze schadepost is in onze ogen het vervoersverbod. De schade die dit met zich mee brengt als dit vervoersverbod nog steeds van kracht is aan het einde van het 'pelsseizoen' wordt geraamd op € 5,- per fokteef (zijn het verschil tussen de marktwaarde als hoogwaardig fokdier bij een massale eenmalige aanbodpiek en de pelsprijs).

6. Normaal Maatschappelijk Risico (NMR)

6.1. Vraagstelling

Opdrachtgever:

Welk advies geeft u gelet op de specifieke omstandigheid van het vervroegde verbod pelsdierhouderij over een toe te passen NMR als aftrekpost in de nadeelcompensatie? Is uw advies een percentage al dan niet met een bandbreedte (of anderszins) en over welke posten wordt dat berekend? Met welke groep zijn de pelsdierhouders te vergelijken om NMR vast te stellen?

Opmerkingen VA:

De deelvragen (omstandigheden, vergelijkbare groepen) zien op sub-criteria om te komen tot een zorgvuldige afweging omtrent NMR. We zullen deze meenemen in integrale afwegingen.

6.2. NMR als concept

Bij de beantwoording van deze vraag spelen twee elementen een rol: de vraag of er sprake is van een speciale last en de vraag of er sprake is van een abnormale last.

Voor de vraag of er sprake is van een speciale last wordt het volgende overwogen. Met het vereiste van de speciale last wordt bedoeld dat sprake moet zijn van een last die op een beperkte groep burgers of instellingen onevenredig zwaar drukt, zodat de gelijke behandeling met een vergelijkbare groep (de 'referentiegroep') die niet door de handeling wordt getroffen, wordt verstoord. In dit geval zijn het alle nertsenhouders die getroffen worden door het vervroegde verbod. Vooralsnog wordt ervan uitgegaan dat er binnen de groep van nertsenfokkers zich geen bijzondere omstandigheden voordoen, waardoor de ene nertsenfokker ten opzichte van de andere nertsenfokker onevenredig zwaar getroffen wordt door deze vervroeging.

De redenering zou kunnen zijn dat, nu alle nertsenhouders door de vervroeging eerder moeten stoppen, er geen sprake is van een speciale last. Als de ene nertsenhouder met de andere nertsenhouder vergeleken wordt, is er immers geen verschil. Uit de handelingen van de Eerste Kamer 2012-2013: *Uit de jurisprudentie volgt dat bij schade die het gevolg is van een algemeen verbindend voorschrift, niet wordt vergeleken met allen die door dat voorschrift worden geraakt, maar dat wordt gezien of er binnen die grotere groep een of enkelen onevenredig zijn benadeeld.*

Bij een beleidsregel wordt nu juist voor eenieder die door deze maatregel een abnormaal nadeel lijdt een recht op nadeelcompensatie in het leven geroepen. De groep waarmee vergeleken wordt is dan niet die van de andere nertsenhouders, maar die van bijvoorbeeld houders, fokkers of kwekers van andere beroepsmatig gehouden dieren. Kortom, het criterium van de speciale last speelt in dit kader geen rol.

Het criterium van de abnormale last speelt nadrukkelijk wel een rol en wel bij de vraag of er sprake is van een zeker normaal maatschappelijk risico (NMR).

Bij het normaal maatschappelijk risico gaat het onder meer om algemene maatschappelijke ontwikkelingen en nadelen waarmee degenen die daardoor worden geraakt rekening moeten houden, ook al bestaat geen zicht op de omvang waarin, de plaats waar en het moment waarop deze zich zal concretiseren en de omvang van de nadelen die daaruit eventueel zullen voortvloeien. Vrij vertaald gaat het dus om een algemene maatschappelijke ontwikkeling waarmee iedereen 'in het achterhoofd' rekening zou moeten houden. Bij ondernemingen wordt ook wel gesproken over "normaal ondernemersrisico".

Hoe groot het normaal maatschappelijk risico is, moet worden bepaald met inachtneming van alle van belang zijnde omstandigheden van het geval, waaronder de aard van het gesteld schadeveroorzakende besluit.

Verder van belang zijnde aspecten omtrent NMR:

- Het is in de eerste plaats aan het bestuursorgaan om het NMR te bepalen
- Het bestuursorgaan heeft daarbij beoordelingsruimte
- Het bestuursorgaan moet de vaststelling van het NMR naar behoren te motiveren
- De rechter toetst de motivering naar aanleiding van de gronden van het beroep (ten volle)
- De rechter kan de omvang van het NMR zelf vaststellen.

6.3. Jurisprudentieel kader (bandbreedte) NMR bij inkomensschade

In gevallen waarin het nadeel zich manifesteert in de vorm van omzetzerving, is aanvaard dat de omzetzerving werd afgezet tegen een percentage van de omzet van de onderneming op jaarbasis.¹ Betrekkelijk recent heeft de Afdeling echter geoordeeld bij hantering van een omzetzerving van 15%, dat deze drempel niet zonder meer, dat wil zeggen niet zonder nadere motivering, redelijk is te achten.²

Dit is bepaald in de uitspraken van de het wegrestaurant De Wouwse Tol nabij Wouw. De exploitant stelde zich in hoger beroep op het standpunt dat het toepassen van een vaste omzetzerving van 15% tot onvoldoende differentiatie tussen verschillende branches leidt en daarmee tot uiteenlopende gevolgen van verschillende typen ondernemingen. De exploitant had ook inzichtelijk gemaakt dat verschillende typen ondernemingen een verschillende kostenstructuur kennen, wezenlijk andere verhoudingen tussen kosten en omzet. Volgens de Afdeling ligt het daarom in de rede dat minister ten aanzien van verschillende typen weggebonden ondernemingen verschillende omzetzervingen zou hanteren. Zij stelt de drempel, overeenkomstig het voorstel van de Wouwse Tol, vast op 10%.

Kortom, het is volgens de Afdeling aan het bestuursorgaan om een gemotiveerd oordeel te geven over de vraag of differentiatie in een bepaald geval gerechtvaardigd is en zo ja, wat deze differentiatie betekent voor de invulling van het normaal maatschappelijk risico. Bij deze differentiatie moeten specifiek de bedrijfseconomische verschillen meegewogen worden.

Betreffende de afsluiting van de Hollandse Brug geeft de Afdeling aan dat het gelet op de buitengewone aspecten van deze infrastructurele maatregel redelijk is dat de minister een gedeelte van de schade vergoedt. Voor het bepalen van de hoogte van de door deze (ten dele) abnormale maatschappelijke ontwikkeling veroorzaakte schade zal de kortingsmethode – een procentuele korting op het schadebedrag – kunnen worden gehanteerd. Deze korting zal, volgens de Afdeling, in verhouding moeten staan tot een periode van afsluiting wegens regulier onderhoud aan de brug waarmee de transportondernemer van tijd tot tijd rekening moet houden. De voor vergoeding in aanmerking komende schade diende, in het kader van de bestuurlijke lus, in een nieuw besluit te worden toegekend. In het nieuwe besluit zette de minister uiteen dat regulier onderhoud zou hebben geleid tot een vertraging van gemiddeld 15-20 minuten per rit gedurende minimaal 7 maanden.

De afsluiting van de Hollandse Brug had echter geleid tot een vertraging 25-30 minuten per rit gedurende ongeveer 14 maanden. Gedurende de helft van de tijd zou de betrokken transportonderneming de helft van de vertraging die zij heeft opgelopen door afsluiting van de Hollandse Brug ook hebben gehad bij regulier onderhoud. De minister achtte derhalve een korting van 25% op het schadebedrag redelijk. Dit werd aanvaardbaar geoordeeld.³

¹ ECLI:NL:RVS:2013:BY3076; ECLI:NL:RVS:2011:BQ4941.

² ECLI:NL:RVS:2012:BY5105.

³ ECLI:NL:RVS:2013:2317.

De Afdeling heeft in 2013 zich gebogen over de hoogte van de korting bij een verzoek tot nadeelcompensatie van een veerdienst over de rivier de Maas. Deze leed schade omdat het waterpeil wijzigde. De Afdeling oordeelde dat de verzoekster er specifiek voor gekozen heeft om een veerdienst te exploiteren op de Maas. Zij moest er derhalve rekening mee houden dat het normale peil zou wijzigen. De Afdeling kwam op een uiteindelijke korting van 30%.⁴

In eerdere uitspraken over dit onderwerp, in dit geval over het nadeel dat een scheepswerf leed als gevolg van het 'vastmaken' van een ophaalbrug, oordeelde de Afdeling dat de werf er niet vast op mocht rekenen dat de situatie ongewijzigd zou blijven. Om die reden werd een korting van 20% op het schadebedrag toegepast.

Eenzelfde korting mocht worden toegepast op de schade die kokkelvisserij in de Westerschelde leden als gevolg van een gedeeltelijk visverbod ten gevolge van de aanleg van een 150 kV leiding over de waterbodem van de Westerschelde. De vergunningen worden jaarlijks verleend of geweigerd, zodat met jaarlijks wisselende omstandigheden in het kokkelbestand rekening kan worden gehouden. Dat betekent dat voor vergunninghouders een onzekere factor bestaat en zij er niet van uit mogen gaan dat hun elk jaar opnieuw vergunning zou worden verleend, zo oordeelde de Afdeling.⁵ De korting van 20% wegens NMR wordt, alles overwegend, aanvaardbaar geacht door de Afdeling.

Anders lag dit bij een zaak die in 2011 tot een uitspraak leidde van de Afdeling⁶. De toenmalige Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit heeft geweigerd een door de organisatie van kokkelvisserij gevraagde vergunning op grond van art. 19d van de Natuurbeschermingswet 1998 te verlenen voor het mechanisch vissen van kokkels in het natuurmonument 'Oosterschelde-buitendijks' voor de periode van september tot en met november 2008. De kokkelvisserij hebben dientengevolge omzetederving ondervonden. Zij lijden dientengevolge schade en zij wensen deze schade gecompenseerd te zien.

De Afdeling oordeelt dat dit geheel onder het NMR valt en biedt de volgende aanknopingspunten voor het wegen van de mate waarin de kokkelvisserij rekening hadden moeten houden met een dergelijke situatie, ook al bestaat geen zicht op de omvang waarin, de plaats waar en het moment waarop deze zich zullen concretiseren en de omvang van de nadelen die daaruit eventueel zullen voortvloeien:

- De kwetsbaarheid van het gebied waarin de kokkelvisserij hun activiteiten wensen uit te voeren (rechtsoverweging 2.7). Vergelijk: ABRvS 17 juli 2002, LJN AE5454, rechtsoverweging 2.2.3.
- De omstandigheid dat de kokkelvisserij ter plaatse reeds in de jaren tachtig conflicten heeft opgeleverd met andere in dit gebied gevestigde belangen, zoals de mosselcultuur, de belangen van waterstaat, en de omstandigheid dat ook toen al zorgen bestonden en werden geopenbaard omtrent aantasting van het ecosysteem door de intensieve visserij (rechtsoverweging 2.6.4.)
- De omstandigheid dat nationale en Europese autoriteiten de beschermenswaardige status van dit gebied hebben erkend en deze sinds begin jaren negentig in besluiten hebben vastgesteld (rechtsoverweging 2.6.2.). Ik veronderstel dat de Afdeling doelt op beperkingen in het belang van de visserij uit hoofde van onder meer het bepaalde in de Visserijwet 1963 en de daarop gebaseerde algemeen verbindende voorschriften en vergunningen.
- De omstandigheid dat reeds sinds 1990 met het oog op de bescherming van de natuur een verbod, behoudens

⁴ ECLI:NL:RVS:2013:BZ9769.

⁵ ECLI:NL:RVS:2009:BH1100.

⁶ ECLI:NL:RVS:2011:BQ2650

vergunningverlening, voor de kokkelvisserij ter plaatse bestaat (rechtsoverweging 2.6.3).

- De omstandigheid dat de te dezen relevante rechtspositie van de kokkelvisserij is gebaseerd op publiekrechtelijke vergunningen die jaarlijks worden verleend of geweigerd. Evenals in een eerdere uitspraak ABRvS 28 januari 2009, AB 2009/410, m.nt. B.P.M. van Ravels betreffende de kokkelvisserij (op de Westerschelde) kent de Afdeling, in dit verband, betekenis toe aan de omstandigheid dat verzoekers hun (onzekere) recht om in (delen van) de Oosterschelde te vissen ontleen aan visvergunningen, omtrent verlening waarvan jaarlijks wordt beslist, zodat met jaarlijks wisselende omstandigheden in het kokkelbestand rekening kon worden gehouden. Dat betekent dat voor vergunninghouders een onzekere factor bestaat en zij er niet van uit mogen gaan dat hun elk jaar opnieuw vergunning zou worden verleend.
- De omstandigheid dat in de loop der jaren gepubliceerde beleidsdocumenten betreffende de kokkelvisserij aanleiding gaven om rekening te houden met (toenemende) beperkingen van de vangstcapaciteit (rechtsoverweging 2.6.4 en 2.6.5.)
- De omstandigheid dat het beleid ten aanzien van de kokkelvisserij in de Oosterschelde zich gedurende een lange reeks van jaren geleidelijk heeft ontwikkeld en dat ingevolge dit gepubliceerde beleid al sinds 1999 de volledige voedselbehoefte van de scholeksters in de Oosterschelde in kokkels wordt gereserveerd (rechtsoverweging 2.7.).

In onderstaande tabel worden de uitspraken op een rij gezet:

Percentage	Zaak	Soort inkomensschade	Reden
10%	Wouwse Tol	Tijdelijk	Bedrijfseconomisch functioneren
25%	Hollandse Brug	Tijdelijk	Geleden schade indien onderhoud normaal zou zijn verlopen.
30%	Veerdienst	Eenmalige aanpassing	Waterstijging inherent aan de plaats van exploitatie.
20%	Scheepswerf	Definitief	Mocht er niet op rekenen dat de situatie ongewijzigd zou blijven.
20%	Kokkelvisserij	Definitief	Jaarlijks wisselende omstandigheden.
100%	Kokkelvisserij 2	Tijdelijk	Samenstel van diverse redenen

6.4. Jurisprudentieel kader (bandbreedte) NMR bij vermogensschade

Een aftrek voor NMR bij vermogensschade komt het meest voor bij planschade. In het tweede lid van artikel 6.2 van de Wro is bepaald dat van schade in de vorm van een vermindering van de waarde van een onroerende zaak, een gedeelte gelijk aan 2% van de waarde van de onroerende zaak onmiddellijk voor het ontstaan van de schade in ieder geval voor rekening van de aanvrager blijft. Bij inwerkingtreding van de omgevingswet wordt dit percentage verhoogd naar 5%.

Deze percentages gelden evenwel bij indirecte planschade. Dan gaat het om een waardedaling veroorzaakt door wijziging van een planologisch regime buiten het perceel van diegene die schade lijdt.

Bij directe planschade geldt deze forfaitaire drempel niet. Een dergelijke kwestie aan de orde bij het wegbestemmen van de detailhandelsbestemming van winkelcentrum "De Lunet" te Breda. De gemeente hanteerde een NMR van 5% van de waarde van het winkelcentrum voor de planwijziging. Hierover oordeelde de Afdeling

bestuursrechtspraak van de Raad van State dat deze aftrek voor NMR betrekkelijk hoog is voor een geval van directe planschade. De maatschappelijke ontwikkeling die de gemeente beschrijft als grondslag voor deze aftrek, vindt de Afdeling te algemeen gesteld. In een tussenuitspraak had de Afdeling reeds opgedragen tot het instellen van een nieuwe adviescommissie. In de einduitspraak⁷ stelt de Afdeling het NMR, op advies van die nieuwe adviescommissie, vast op 3%. Dit is gebaseerd op de concrete ruimtelijke structuur van het gebied en een concreet waarneembare trend dat locaties nabij centra van binnensteden herontwikkeld worden. Daar staat tegenover dat het wegvallen van de detailhandelsbestemming tot nadeel van een aanzienlijke omvang heeft geleid. Daarbij moest wel in ogenschouw worden genomen dat de wijze waarop de eigendom van het winkelcentrum was gesplitst in appartementsrechten heeft bijgedragen aan de omvang van de schade. Uit deze uitspraak valt af te leiden dat een generieke, algemeen onderbouwde, aftrek van 5% voor directe planschade als hoog beschouwd moet worden. De concrete onderbouwing (die leidde tot een lagere aftrek) hield wel stand.

6.5. NMR en bedrijfseconomisch functioneren

Sinds de uitspraak inzake de Wouwse Tol, zoals hiervoor behandeld, is er meer aandacht voor het bedrijfseconomisch functioneren van een bedrijf in relatie tot de hoogte van het NMR.

De gedachte daarachter is, kort gezegd, dat voor de ene onderneming een omzetzakelijkheid van 10% een veel groter probleem (wel een abnormale last) dan voor de andere onderneming vormt (géén abnormale last). Die verschillen komen voort uit andere kostenstructuren, waardoor de ene onderneming zich gemakkelijker aanpast aan omzetschommelingen dan de andere.

De Beleidsregel nadeelcompensatie Infrastructuur en Waterstaat 2019 hanteert daarom nu voor een infrastructurele maatregel, die als een normale maatschappelijke ontwikkeling kan worden gezien, een variabel percentage, afhankelijk van de normbrutowinstmarge, tussen de 8 en 13 procent van de omzetzakelijkheid als kostendrempel. In de bekende Cassandraplein uitspraak ECLI:NL:RVS:2016:1650 is (wederom bij infrastructurele werken) 8 procent als voldoende gemotiveerd geaccepteerd. De Afdeling overweegt over de kostenstructuur het volgende:

Voor de drempel van 8% bij schade als gevolg van reguliere infrastructurele werkzaamheden geldt geen verhoogde motiveringsplicht. AH Cassandraplein heeft gesteld noch aannemelijk gemaakt dat de kostenstructuur en de verhouding tussen de kosten en omzet van de bedrijven in de weg staat aan toepassing van een drempel van 8%. Vergelijk de uitspraak van de Afdeling van 28 mei 2014, ECLI:NL:RVS:2014:1868. Voorts is de drempel van 8% in meer gemeentelijke verordeningen neergelegd, zoals in die van Amsterdam, Rotterdam en Groningen.

Bij het bedrijfseconomisch functioneren speelt ook de omvang van de onderneming een rol. In een uitspraak van 13 maart 2013⁸ speelde dit voor het eerst een rol bij de Afdeling. In deze zaak handelde het om een schade van een Marskramer winkel die, ten gevolge van een project in de binnenstad van Vlissingen gedurende 4 jaren omzetzakelijkheid had geleden.

De Marskramer exploiteert een winkel in huishoudelijke goederen, glas, porselein, aardewerk, tuinmeubelen en speelgoed aan de Lange Zelke 18 te Vlissingen. De vestiging is een filiaal van De Marskramer B.V., gevestigd te Gouda. Enig aandeelhouder en bestuurder van deze B.V. is de besloten vennootschap Blokker Holding.

Het college heeft het verzoek van De Marskramer om vergoeding van schade afgewezen onder verwijzing naar de adviezen van de SAOZ. Het door De Marskramer geleden nadeel is zodanig gering indien dit wordt

⁷ ECLI:NL:RVS:2018:3192

⁸ ECLI:NL:RVS:2013:BZ3967

afgezet tegen de omzetten en daaraan gerelateerde brutowinsten van Blokker Holding B.V., dat dit nadeel niet kan worden geacht het normaal ondernemersrisico van De Marskramer te hebben overschreden.

De Afdeling oordeelt als volgt:

Het winkelfiliaal is zowel in economische als in juridische zin een onlosmakelijk onderdeel van De Marskramer B.V. en vormt als zodanig geen zelfstandige entiteit. Dat, zoals de Marskramer betoogt, het filiaal een afzonderlijk geadmistreerde eenheid vormt, is onvoldoende reden het geleden nadeel te relateren aan de omzet en brutowinst van het winkelfiliaal zelf. De schade manifesteert zich, evenals een eventuele vergoeding ervan, op het niveau van De Marskramer B.V. Anders dan de rechtbank heeft overwogen, ligt het derhalve in de rede dat het college bij de beantwoording van de vraag of de gestelde schade voor vergoeding in aanmerking komt het door het winkelfiliaal geleden nadeel als gevolg van de werkzaamheden relateert aan de omzetten en daaraan gerelateerde brutowinsten van De Marskramer B.V. Daarbij heeft het college, anders dan de rechtbank heeft overwogen, niet in strijd gehandeld met de kortingsmethode die het in de overige gevallen, die geen ketenwinkels betreffen, heeft toegepast.

Voor zover door De Marskramer in beroep is betoogd dat het college een ongeoorloofd onderscheid heeft gemaakt tussen diverse ondernemingen omdat een plaatselijke winkel, die geen onderdeel vormt van een keten, wel aanspraak kan maken op vergoeding van een vergelijkbare schade en een filiaal van een onderneming die een winkelketen exploiteert niet, slaagt dit niet. Van een ongeoorloofd onderscheid is geen sprake omdat nadeel als thans aan de orde voor een ondernemer die zijn winkel, bijvoorbeeld in de vorm van een eenmanszaak, voor eigen rekening en risico drijft, eerder een onevenredige last zal vormen dan voor een nationaal of internationaal opererende onderneming, die een winkelketen exploiteert en die door haar omvang beter in staat is risico's die tot haar onderneming behoren te spreiden. De Marskramer heeft geen feiten en omstandigheden aangevoerd waaruit blijkt dat zij als landelijk opererende ketenbedrijf onevenredig is getroffen door de werkzaamheden in Vlissingen.

Het college heeft de in het filiaal aan de Lange Zelke geleden schade afgezet tegen de totale omzetten en daaraan gerelateerde brutowinsten van de Blokker Holding B.V. en geconcludeerd dat de relatieve omvang van de schade minder dan 1% van de omzet op jaarbasis bedraagt. Het college is uitgegaan van de in de openbare registers van de Kamer van Koophandel neergelegde financiële gegevens van Blokker Holding B.V., omdat het college niet over de omzet- respectievelijk winstcijfers van De Marskramer beschikte.

Kortom, NMR moet volgens de afdeling op concernniveau beoordeeld worden. Dit is later nogmaals bevestigd in zaak waarbij een concern van geringere omvang aan de orde was⁹. In deze zaak gingen het om Pompeneiland BV, die een onbemand tankstation, twee bemande tankstations en een wasstraat exploiteert. In deze zaak overweegt de Afdeling:

Het college betoogt dat de rechtbank ten onrechte heeft geoordeeld dat het college niet inzichtelijk heeft gemaakt waarom de toe te passen drempel moet worden toegepast op de totale brutowinst van Pompeneiland BV en niet slechts op de vestiging Postelse Hoek. Volgens het college is die vestiging geen juridisch, economisch en organisatorisch zelfstandige entiteit. Dit betekent dat, gelet op de vaste rechtspraak, de beoordeling van de omvang van het normaal maatschappelijk risico dient te geschieden op het niveau van het moederbedrijf en niet op het niveau van het filiaalbedrijf. Het college verwijst hiervoor naar de uitspraak van de Afdeling van 3 juli (lees: 13 maart) 2013 (ECLI:NL:RVS:2013:BZ3967).

⁹ Uitspraak Raad van State d.d. 12 oktober 2016 ECLI:NL:RVS:2016:2677

6.1. Uit de overwegingen 6.1 en 6.2 van de tussenuitspraak van 13 maart 2013, blijkt dat de omzet of de brutowinst op concernniveau moet worden genomen in plaats van op filiaalniveau. De Afdeling ziet in dit geval geen aanleiding anders te oordelen. In dit verband maakt het geen verschil of die juridische eenheid een landelijk opererende keten is, zoals in het geval dat heeft geleid tot de uitspraak van 3 juli 2013 (ECLI:NL:RVS:2013:122), of een regionaal bedrijf zoals Pompeneiland BV. Dit betekent dat Pompeneiland BV als juridische eenheid de schade moet dragen en dat het normaal maatschappelijk risico dient te worden gerelateerd aan die juridische eenheid. De rechtbank heeft derhalve ten onrechte geoordeeld dat het college ten onrechte niet inzichtelijk heeft gemaakt dat de drempel van 2% is toegepast op de totale brutowinst van Pompeneiland BV en niet uitsluitend op de brutowinst van de vestiging Postelse Hoek.

Bij het bedrijfseconomisch functioneren spelen sectoreigenschappen (de mate waarin een onderneming zich aan kan passen aan omzetschommelingen) een rol, maar ook ondernemingsafhankelijke kwesties, zoals de omvang van een concern.

6.6. Feiten en omstandigheden van dit geval

Naar onze mening is er in dit geval geen sprake van een ontwikkeling en een nadeel waar een betrokken ondernemer specifiek rekening had kunnen en moeten houden. De coronacrisis en de bijzondere gevoeligheid van nertsers voor dit virus was niet te voorzien. Wel is het zo dat elke tak van dierhouderij er rekening mee dient te houden dat er een dierziekte kan uitbreken waarbij ook de volksgezondheid in het geding kan komen. Er zijn echter naar onze mening geen aanwijzingen dat er een vervroegde beëindiging in zijn algemeenheid te voorzien was, vanwege de belangrijke rol die de overgangperiode gespeeld heeft bij de invoering van de huidige wet.

Nu de vervroeging van de overgangstermijn in de wet niet als een normale maatschappelijke ontwikkeling kan worden gezien is er naar onze mening in de beleidsregel slechts ruimte voor een beperkte aftrek voor NMR.

De omstandigheid dat al een deel van de overgangstermijn verstreken is en van pelsdierhouders verwacht mag worden dat ze reeds aan het omschakelen zijn, maakt dit niet anders. Normaal gesproken zouden ondernemers in de laatste jaren van de overgangperiode concrete stappen zetten. In de resterende periode van 3 jaar zou er normaliter nog voldoende tijd zijn voor het doorlopen van bestemmingswijzigings- en vergunningprocedures voor het vastgoed. Ook voor het vinden van alternatief werk, inclusief omscholing. Er is in onze ogen dan ook geen reden voor een relatief hoge aftrek voor NMR wegens verwijtbaar 'stilstaan', aangezien daarvan in onze ogen nog geen sprake kan zijn.

Gelet op de volgende algemene omstandigheden en overwegingen:

- Dat Nederland een klein, dichtbevolkt land is waarbij iedereen in zijn achterhoofd rekening moet houden met wijzigingen in vergunningenbeleid en wetgeving;
- Dat de omzet en marge in de pelsdierhouderij altijd fors fluctueert en de sector dus inherent risicovol is;
- Dat veehouders in zijn algemeenheid altijd rekening moeten houden met het risico op het uitbreken van dierziekten en de daaruit voortvloeiende (gevolg)schade;

Adviseren we een aftrek voor NMR toe te passen op de schadevergoeding in de vorm van een korting, aan de onderkant van de bandbreedte van de jurisprudentie, van 10% tot 20% van de schade.

6.7. Samenvatting en advies

Nu de vervroeging van de overgangstermijn in de wet niet als een normale maatschappelijke ontwikkeling kan worden gezien is er naar onze mening in de beleidsregel slechts ruimte voor een beperkte aftrek voor NMR.

Gelet op de bandbreedtes uit de jurisprudentie, in combinatie met het ontbreken van specifieke feiten en omstandigheden die zouden moeten

leiden tot een hoger NMR, adviseren we een korting toe te passen van 10% tot 20%. Deze voorgestelde bandbreedte is aan de onderkant van de bandbreedte uit de jurisprudentie, hetgeen goed overeenkomt met de slechts generieke sectorrisico's die we zien en die een rechtvaardiging vormen voor een plaats aan de onderkant van de bandbreedte.

7. Systematiek nadeelcompensatie

7.1. Vraagstelling

Opdrachtgever:

Kunt u, na beantwoording van bovenstaande vragen, adviseren over het vaststellen van de nadeelcompensatie? Te denken valt aan een (standaard)berekeningswijze, gegevens gebruiken van de x voorgaande afgesloten jaarrekeningen, of een taxatie toepassen.

Opmerkingen VA:

Geen

7.2. Vast te stellen schades

We brengen in herinnering dat het zwaartepunt van de schade ligt op de derving van inkomsten over de komende 3 jaar. Ongeacht met welke 'briil' (vermogensrechtelijk of inkomenstechnisch) deze schadepost bekeken wordt.

Daarnaast zijn nuanceringen op zijn plaats op het gebied van:

- Waardedaling fokdieren
- Afvloeiingskosten personeel / vinden vervangende arbeid
- Belasting schade
- Waardedaling grond/bouwblok

7.3. Inkomstenderving en methode voor vaststelling hiervan

Bij de bepaling van nadeelcompensatie voor inkomstenderving is het doorgaans zo dat bekend is hoe hoog deze inkomstenderving feitelijk is. Er kan terug gekeken worden en doorgaans is een duidelijke dip te zien in de opbrengsten gedurende de schadeveroorzakende gebeurtenis. Denk aan een tankstation dat omzet mist door een langdurige wegafsluiting. Over het algemeen wordt teruggekeken (retrospectief) op basis van feitelijke cijfers.

In dit geval gaat het om nog te lijden inkomstendervingen. Het rechtsgebied uit het spectrum van bestuursrechtelijke schadevergoedingen waarbij dergelijke toekomstige schades wél aan de orde komen, is het onteigeningsrecht. Hierbij worden alle toekomstige schades, berekend naar één peildatum, ineens vooraf vergoed.

Bij bedrijfstakken waarbij niet veel schommelingen te verwachten zijn, wordt standaard 3 jaar terug gekeken. Met andere woorden, de jaarrekeningen van de afgelopen 3 jaar vormen een maatstaf voor de komende jaren. Bij het onteigeningsrecht wordt veelal gerekend met een factor 10. Dat wil niet zeggen dat het gaat om de schade van de komende 10 jaren, ook niet de komende 13 of 15 jaren, of welke rekensom van jaren dan ook. Het gaat er volgens de Hoge Raad om dat de onteigende zich met de gekapitaliseerde schade kan aanpassen "als ware de onteigening nooit geschied". Kortom, bij een bedrijfstak waar weinig schommelingen te verwachten zijn, wordt kort terug gekeken. Die korte periode vormt vervolgens de maatstaf voor een lange toekomstige periode.

Bij bedrijfstakken waarbij wél veel schommelingen te verwachten zijn, wordt door rechtbankdeskundigen nog wel eens anders geadviseerd. Hoe, hangt af van de omstandigheden van het geval. Specifiek de redenen die achter de schommelingen schuil gaan. Soms wordt een gemiddelde ontleend aan een langere periode (bijvoorbeeld 5 jaar). Soms wordt een formule gebruikt, waarin de meest representatief geachte jaren het zwaarst tellen (bijvoorbeeld de meest recente jaren) en de minst representatief geachte jaren met minst zwaar.

Als voorbeeld om dit te verduidelijken een formule voor 5 jaar:

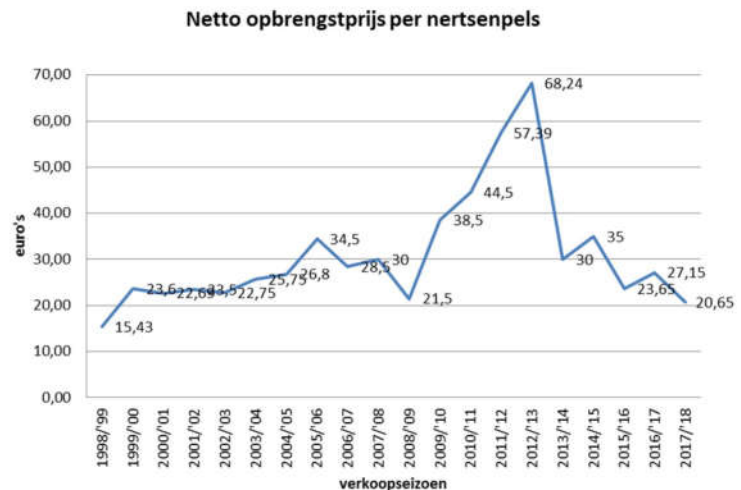
Inkomsten 2019 x 5
 Inkomsten 2018 x 4
 Inkomsten 2017 x 3
 Inkomsten 2016 x 2
 Inkomsten 2015 x 1

Het totaal wordt dan gedeeld door 15 waardoor een gewogen gemiddelde ontstaan is.

Hoe een dergelijke formule opgebouwd wordt hangt dus af van de omstandigheden van het geval. Daar is geen eenduidige regel voor. Om deze reden is het goed om nader te beschouwen hoe de markt voor de pelsdierhouderij zich heeft gedragen in het verleden en hoe deze functioneert.

7.4. Retrospectief pelsdierhouderij

Als 20 jaar terug gekeken wordt in de tijd, dan geeft de onderstaande grafiek een beeld van de prijsontwikkeling van een nertsenpels. Dit is dan een gemiddelde van alle kleurslagen, afmetingen en kwaliteiten.

Door de oogharen heen is er een stabiele lijn tussen de € 20 en € 30,- per pels, niet rekening houdend met effecten als geldontwaarding. Er zijn twee pieken te zien. De grootste piek vindt plaats gedurende het dieptepunt van de kredietcrisis. Dat is contra-intuïtief en verdient nader onderzoek. We onderzoeken dit in de paragraaf hierna.

7.5. Marktbeschrijving pelsdierhouderij

Om te kunnen bepalen of een retrospectieve methode geschikt is voor de begroting van de nadeelcompensatie van pelsdierhouders, is meer inzicht nodig in het functioneren van de markt. Dat geldt ook voor het bepalen van de wijze van toepassing van de retrospectieve methode. Het is algemeen bekend dat de prijzen van pelzen sterk fluctueren. Meer inzicht is nodig in de redenen waarom en het achterliggende functioneren van de markt.

Om die reden volgt hieronder een analyse van de prijsfluctuaties in de nertsenbontmarkt. Deze analyse begint met het bespreken van de vraag- en aanbodzijde van de nertsenmarkt. Dan, met behulp van deze informatie, worden specifieke gebeurtenissen besproken die helpen om de prijsfluctuaties van 2010-2014 te verklaren, de periode waarin de sterkste schommelingen waarneembaar waren.

De bontmarkt is een van de oudste nog bestaande markten in de moderne samenleving. Bont werd begeerd vanwege zijn warmte-isulerende eigenschappen en zijn duurzaamheid. Sindsdien is het geëvolueerd tot een fashion statement waarbij verschillende soorten bont als waardevoller worden beschouwd dan andere. Enkele van de meest voorkomende bontproducten die op de markt worden verhandeld, zijn:

- Chinchilla
- Coyote
- Vos
- Konijn
- Wasbeer
- Sable
- Mink (nerts)

Van deze bont is Mink het populairst. Mink staat bekend om zijn decadent zachte textuur, unieke glans, lichtgewicht en duurzaamheid. Jassen

gemaakt van de huiden van de nertsenteefjes zijn wenselijker omdat ze over het algemeen kleiner, lichter en zachter zijn.

Hoewel in het verleden nertsenbont werd geoogst door middel van vallen, worden ze tegenwoordig gefokt. De manier van fokken verschilt per land waar er verschillende wetgeving is. In Amerika is de Fur Commission USA (FCUSA) de normbepaler, terwijl in Europa zowel de nationale wetgeving als de normen van de Europese Commissie van toepassing zijn. In China bestaat daarentegen zeer weinig wetgeving en wordt deze zelden gehandhaafd.

De waardeketen van nertsenbont is sterk verticaal geïntegreerd. De keten begint met onderzoek en ontwikkeling en voederverzorging, kapitaal, etc. De nertsenboerderijen zijn de volgende schakel in de waardeketen. Vervolgens zijn er een aantal schakels waar de onbewerkte pelzen worden verkocht, verwerkt en vervoerd naar de eindverbruiker. De markt voor nertsenbont is verrassend volatiel, vooral in vergelijking met andere landbouwproducten. Onderstaande tabel geeft de prijsfluctuaties weer (over alle kleurslagen, maten en kwaliteiten gemiddeld):

Jaar	Opbrengst Prijs	Jaar	Opbrengst Prijs
1996/1997	€ 23.60	2007/2008	€ 30.00
1997/1998	€ 24.05	2008/2009	€ 21.50
1998/1999	€ 15.43	2009/2010	€ 38.50
1999/2000	€ 23.60	2010/2011	NA
2000/2001	€ 22.69	2011/2012	NA
2001/2002	€ 23.50	2012/2013	€ 68.24
2002/2003	€ 22.75	2013/2014	€ 30.00
2003/2004	€ 25.75	2014/2015	€ 35.00
2004/2005	€ 26.80	2015/2016	€ 23.65
2005/2006	€ 34.50	2016/2017	€ 27.15
2006/2007	€ 28.50	2017/2018	€ 20.65

De derde laagste prijs 2008/2009 lag de prijs rond de EUR 21,50 . Drie jaar later was de prijs meer dan verdrievoudigd en bereikte een hoogtepunt van EUR 68,24, nog geen jaar later was de prijs gehalveerd tot EUR 30. De gemiddelde prijs over deze periode was EUR 29,58. De belangrijkste vragen zijn dan, ten eerste, wat zijn de determinanten van de bontprijs die zo veel volatiliteit hebben veroorzaakt, en ten tweede, wat kan gezegd worden van het toekomstige gedrag van deze determinanten.

Aanbod

Het fokken van nertsen voor bont verschilt per land. Over het algemeen houden de meeste boerderijen de nertsen in draadkooien waar ze hun leven doorbrengen. Regelgeving verschilt per land.

In China is er heel weinig wetgeving rond de pelsdierhouderij die bij wet kan worden afgedwongen. Er zijn geen sancties voor bedrijven die de voorgestelde normen niet volgen die door de wetgeving zijn uiteengezet. Bij het fokken of slachten van dieren wordt blijkbaar heel weinig aandacht besteed aan dierenwelzijnsnormen, en de goedkoopste methoden komen het meest voor.

De overgrote meerderheid van de nertsenhouders heeft een consignatieovereenkomst met veilinghuizen. Dit betekent dat de boeren het bont aanleveren aan de veilinghuizen, die het op hun beurt verkopen op de internationale markt. De veilinghuizen houden een klein deel van de opbrengst als commissie in en storten de rest van de betaling vervolgens door naar de boeren.

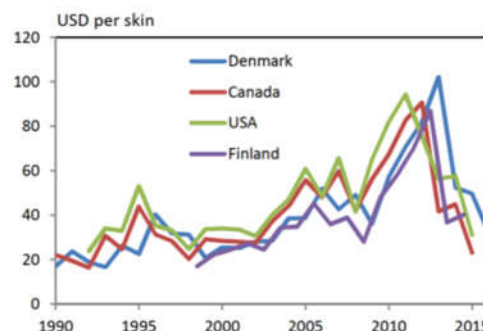
Figure 3. Size of the largest fur auction houses measured by total number of traded fur skins

De twee grootste internationale bontveilinghuizen bevinden zich beide in Europa: Saga-bont (Finland) en Kopenhagen Fur (Denemarken). Deze veilinghuizen zijn een integraal onderdeel van het faciliteren van internationale handel met 9 veilingen per jaar. Andere grote veilinghuizen zijn gevestigd in Toronto, Seattle, Ontario en Sint-Petersburg. Deze veilinghuizen concurreren met elkaar om zoveel mogelijk bonthuiden te veilen en samen zijn ze goed voor de overgrote meerderheid van de bontverkoop wereldwijd.

Belangrijk is dat de veilingprijzen dezelfde trend lijken te volgen van veilinghuis naar veilinghuis, wat suggereert dat de geglobaliseerde markt sterk onderling verbonden / afhankelijk is.

Figure 4. Prices of mink skins at four major fur auction houses

Het veilinghuis Kopenhagen Fur (Denemarken) is een goed voorbeeld van deze onderlinge verbondenheid. In 2015 verkocht Kopenhagen Fur bijna 28 miljoen pelzen, maar Denemarken produceerde slechts 18 miljoen pelsen. De rest was afkomstig van import, voor verkoop op de veiling, uit Polen, Nederland, Noorwegen, Litouwen, Zweden enz. Dit betekent dat drastische productieveranderingen in elk van deze afzonderlijke landen de prijs die op de veiling wordt behaald, zouden beïnvloeden. De nauwe prijsverhouding tussen de veilinghuizen betekent dat een dergelijke productieverandering mondiale gevolgen heeft.

Europa is uitgegroeid tot de toonaangevende leverancier van nertsenbont. Dit komt door een reeks comparatieve voordelen. Als zodanig wordt aangenomen dat het een exportspecialisatie * heeft van meer dan 1.

Figure 5. Europe's production of raw mink skins, 2016

* *Exportspecialisatie is een vorm van aangetoond comparatief voordeel, een index die in de internationale economie wordt gebruikt voor het berekenen van het relatieve voordeel of nadeel van een bepaald land in een bepaalde klasse van goederen of diensten, zoals blijkt uit handelsstromen.*

Enkele van deze comparatieve voordelen zijn:

- Klimatologische omstandigheden
- Toegang tot vers voer van hoge kwaliteit (bijproducten van landbouwactiviteiten)
- Efficiënte waardeketen
- Schaalvoordelen op veilingniveau
- Hoge mate van verticale integratie
- Horizontale integratie en samenwerking tussen pelsdierhouders, bijvoorbeeld georganiseerd in coöperaties en producentenorganisaties
- Evenwichtige onderhandelingspositie in de waardeketen door concentratie en structurele situatie
- De infrastructuur is goed ontwikkeld
- De onbeschermd - of bijna - onbeschermd industrie heeft het internationale concurrentievermogen aangescherpt
- Samenwerking en kennisuitwisseling met onderzoekers en autoriteiten op nationaal en internationaal niveau

Deze comparatieve voordelen geven aan dat de Europese markt al zeer goed ontwikkeld is. De Europese markt groeide tussen 2010-2015 echter maar met 7%, wat aangeeft dat de maximale capaciteit mogelijk nadert. De Europese markt wordt ook in zijn groei beperkt door wetgeving, een probleem dat Chinese producenten niet hebben. De VS groeiden op dezelfde manier ook maar met 6%. China daarentegen groeide in dezelfde periode met gemiddeld 20%. Als zodanig speelde China een grote rol in de wereldwijde gemiddelde groei van 10%. Dit betekent dat China een van de weinige producenten is die echt in staat is de prijs naar beneden te beïnvloeden door de capaciteit drastisch te vergroten, iets dat voor andere bedrijven (of landen) misschien moeilijker te doen is. China is de op een na grootste producent van nertsbont na Europa.

Opwaartse prijsfluctuaties kunnen verschijnen bij een leveringsbeperking. Dit kan zich voordoen, bijvoorbeeld, met een verandering van de wetgeving in een producerend land. Echter, voor een significante verandering in prijs, moet een land een substantiële hoeveelheid bont produceren. Bijvoorbeeld, in 2015 produceerden 19 verschillende Europese landen ongeveer 43 miljoen nertsenpelsen. Van deze 19 landen zijn er drie (Denemarken, Polen, Nederland) verantwoordelijk voor ongeveer de helft van de productie. Als

een van deze drie de productie van pelzen plotseling zou stopzetten, kan een evenredige reactie worden gemeten in de veilingprijzen. Daarentegen, als een ander land, zoals Estland, Italië of België, die allemaal minder dan 200.000 pelzen (0,5%) produceerden in 2015, de productie plotseling zou stopzetten, zou een prijsreactie bijna onmeetbaar zijn.

Een andere belangrijke speler in de supply chain is Hong Kong. Hoewel het geen grote producent van Mink-pelzen is, staat het bekend als een handelsknooppunt dat de westelijke en oostelijke markten met elkaar verbindt. De Hong Kong International Fur & Fashion Fair (HKIFFF) wordt georganiseerd door de Hong Kong Fur Federatie en is het grootste bonthandel evenement in Azië, ongeveer 200 exposanten uit een groot aantal verschillende landen gaan naar de evenement.

Historisch gezien was Noord-Amerika (Verenigde Staten en Canada) de thuisbasis van een van 's werelds grootste bontmarkten. Hoewel ze niet meer de grote spelers zijn die ze ooit waren, blijven ze actief in de branche. Dit komt omdat Amerikaanse nertsen vaak een vollere en dikkere vacht hebben dan zijn Europese neef. Als gevolg hiervan wordt American Mink-pels beschouwd als meer "high-end" en is deze vaak duurder.

Een van de grootste uitdagingen waarmee leveranciers worden geconfronteerd, is hun eigen overheid. Nu de houding is veranderd, hebben regeringen nieuwe wetgeving ingevoerd om pelsdierfokkerijen te verbieden. Recente verboden van kracht vanaf:

- Kroatië 2018
- Servië 2019
- Tsjechië 2019
- België 2023
- Duitsland 2023
- Luxemburg 2023
- Nederland 2024 (thans dus mogelijk 2021)
- Frankrijk 2025
- Noorwegen 2025
- Ierland (verplicht zich tot een verbod in 2020, wetgeving wordt momenteel voorbereid)
- In Bulgarije, Estland, Litouwen, Montenegro, Polen en Oekraïne wordt momenteel een wetgevingsvoorstel overwogen om het fokken van pelsdieren te verbieden.

Vraag

Hoewel de vraag naar bont vroeger gebaseerd was op utiliteit, draait het nu steeds meer om mode. Dit komt tot uiting in een onderzoek van ACTAsia, waar ze in 2014 4.000 mensen in China ondervroegen over hun gewoonten om bont te kopen en te dragen: of ze bont kopen of niet, zo ja, waar kopen ze het, wat voor soort kleding of producten zij begunstigen en hun leeftijd.

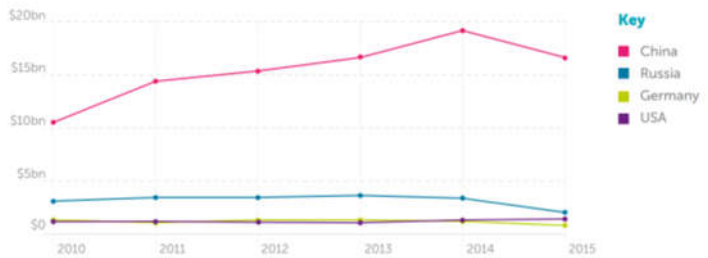
Ze ontdekten dat de meest voorkomende reden waarom mensen bont droegen, was voor mode. Ze ontdekten ook dat degenen die bont kopen, meestal rond de jaren 80 zijn geboren.

De overgang van bont van een gebruiksartikel naar een modeartikel heeft ertoe bijgedragen dat de branche in leven bleef. Dit heeft echter ook zijn nadelen. De mode-industrie heeft zijn eigen trends die de vraag sterk kunnen belemmeren of aanvullen. Modetrends kunnen minder dan 3 maanden tot meerdere jaren aanhouden en komen normaal gesproken cyclisch om de 20 jaar terug.

China is de grootste consument van nertsbont, aangezien het ook de thuisbasis is van de grootste markt voor luxegoederen ter wereld vanwege het enorme consumptiepotentieel met 1,4 miljard inwoners. Rusland is de op een na grootste markt voor bont.

Consumption of fur in China compared to other countries

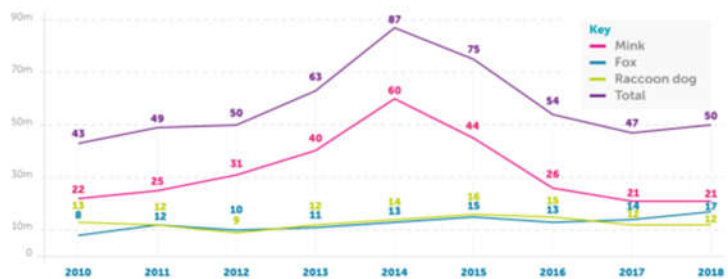
Source: IFF

Hoewel volledige bontjassen (meestal gemaakt van nertsen) nog steeds erg populair zijn in sommige landen, zoals China en Rusland, wordt in het westen bont bij voorkeur gebruikt als accessoire of versiering (meestal gemaakt van vos of wasbeerhond). Deze recente verschuiving in voorkeur is te zien in de volgende grafiek.

China's production of fur pelts by year from 2010 to 2018 (units in millions)

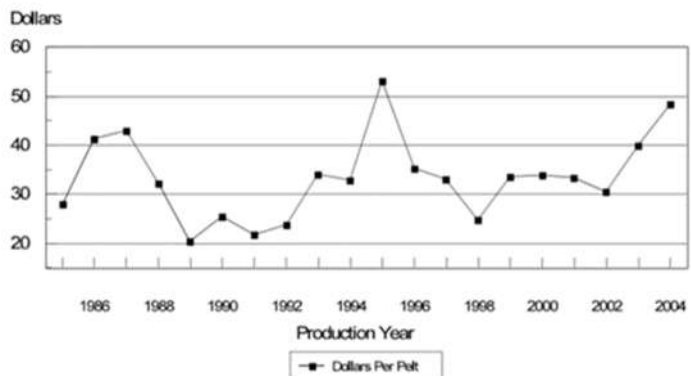
Source: Statistical Report on the Production of Skins of Mink, Fox and Raccoon Dog in China: China Leather Industry Association (2014, 2015, 2016, 2017, 2018)

“Trending” Bont/China/Rusland

De KWIN cijfers geven aan dat de prijs voor de gemiddelde nertsen vacht ongeveer 13 jaar lang schommelde rond de 25 euro. Gegevens van de Amerikaanse Fur-commissie dateren van vóór de bij ons beschikbare cijfers. Het gaat dan wel om andere pelzen, American Mink, waarvan de kwaliteit doorgaans als hoger gezien wordt. De prijzen zijn daarom niet een op een vergelijkbaar. Maar het historisch inzicht in fluctuaties zou behulpzaam kunnen zijn. Die fluctuaties blijken uit onderstaande grafiek.

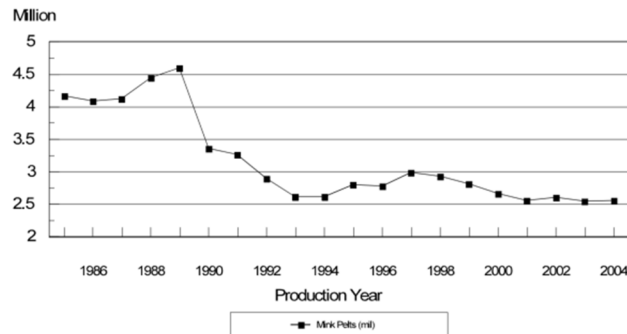
Mink Pelt Average Price 1985-2004

De prijzen zijn vermeld in dollars. Hoewel de euro pas in 1999 werd geïntroduceerd, kan een schatting van de wisselkoers worden afgeleid door alle pre-eurovaluta's te wegen op basis van hun GDP. De gemiddelde maandelijkse wisselkoers van 1985-2004 was EUR / USD 1,145. Met deze

wisselkoers was de gemiddelde prijs van een nertsenpels van 1985-2004 ongeveer € 29. Gezien het feit dat American Mink meer 'high-end' moet zijn, is dit zeker geen hoge prijs. In een artikel uit de Washington Post uit 1992 wordt zelfs beweerd dat de gemiddelde kosten voor de productie van een enkele Mink-pels € 30,50 was. In hetzelfde artikel wordt ook beweerd dat het aantal boerderijen is gedaald van 989 in 1986 tot 786 in 1990, wat betekent dat 203 boerderijen binnen vier jaar zijn gesloten.

Mink Pelts Produced
1985-2004

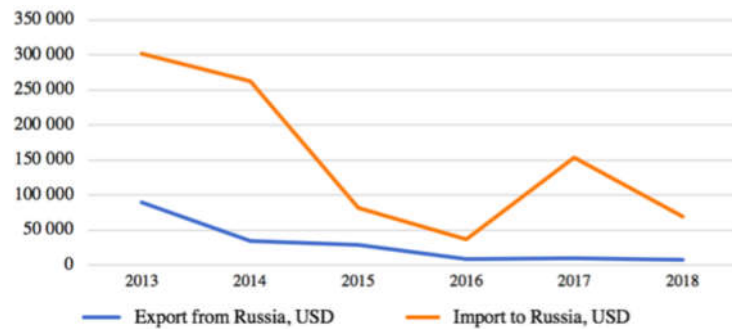

In 2010 begon bont plotseling te “trenden”. Verschillende ontwerpers en modemerken begonnen met het presenteren van bont op hun modeshows en catwalks. Sommige experts waren van mening dat de overvloed aan namaakbont de consument in feite ongevoelig had gemaakt voor het uiterlijk van bont. De trend was vooral sterk in China, en met 1,4 miljard potentiële consumenten was het geen geringe trend. De vraag naar luxe kleding en luxe huishoudelijke artikelen onder de snelgroeiende middenklassen van China was aan het toenemen.

De jaren van lage nertsbontprijzen zorgden ervoor dat er niet genoeg boerderijen waren om aan zo'n sterke vraag te voldoen. Vrij snel overtrof de vraag het aanbod, en de prijzen begonnen te stijgen. De prijs steeg tot recordniveaus (€ 68,24), en dus namen de winstmarges ook toe, en zo werden steeds meer boeren aangetrokken tot de sector.

Omdat de Europese markt al op maximale capaciteit opereerden en omdat er in China een gebrek aan wetgeving is, reageerden de Chinezen zeer snel op deze prijsstijging en voerden ze de productie op. Van 2012-2013 verhoogde China de productie met 88%. Europa slaagde er slechts in om de productie met 14% te verhogen. Tegen 2013 werd de wereldwijde bonthandel geschat op € 34 miljard. Het jaar daarop groeide de Chinese productie met nog eens 10% en produceerde er een record hoeveelheid bont.

Het lijkt erop dat de Chinese producenten te gretig waren om aan de vraag te voldoen, want in 2014 zakte de prijs terug tot de helft van zijn waarde. De Chinese overproductie was echter niet de enige oorzaak van de prijsdaling. In 2014 raakte Rusland, een grootverbruiker van bont, in een financiële crisis. De crisis werd versneld door de daling van de olieprijs met 50% en de internationale en economische sancties tegen Rusland na de annexatie van de Krim en de Russische militaire interventie in Oekraïne. Als gevolg hiervan begonnen de investeerders hun Russische activa te verkopen en begon de Russische roebel in te storten. Hierdoor hadden mensen minder besteedbaar inkomen en werd er dus minder geld uitgegeven aan bont. De volgende grafiek toont de hoeveelheid bont die tussen 2013 en 2018 in Rusland is geïmporteerd.

Het buitensporige aanbod, veroorzaakt door de overproductie van China, in combinatie met de beperkte vraag, als gevolg van de crisis in Rusland, resulteerde allemaal in de forse prijsdaling. De Russische vraag naar bont is sinds 2013 relatief laag gebleven en daardoor zijn de prijzen relatief laag gebleven. Bovendien begonnen winkels, fabrikanten en ontwerpers met de verlaagde prijzen in 2014 allemaal bontvoorraden aan te leggen. Dit betekende dat de vraag in de jaren daarna nog kleiner zou zijn naarmate de opslagruimte opraakte.

De toekomst van bont

Sinds 2014 hebben de prijzen hun dieptepunt bereikt met € 20,65, dit is de laagste prijs in 20 jaar. De COVID-19 pandemie heeft ongetwijfeld de vraag voor 2020 beperkt en zal dit waarschijnlijk blijven doen tot in 2021.

Dierenrechtenactivisten blijven daarnaast campagne voeren tegen de pelsdierhouderij nu steeds meer merken bont vrij gaan. Nu millennials ouder worden, lijkt het onwaarschijnlijk dat de nieuwere generatie net zo veel, of meer, van bont zullen houden. De vraag wordt dan hoe snel en hoeveel de vraag terugkeert, en hoeveel aanbod er overblijft om eraan te voldoen.

De omstandigheden rond de “boom” in 2013 en de daaropvolgende “bust” lijken nogal ongewoon. Over het algemeen lijken de prijzen rond de gemiddelde bandbreedte van € 20 tot € 30 te zweven, waarbij de meeste prijsbewegingen niet meer dan € 5 per jaar bedragen. Drastische prijsveranderingen blijven echter een reële mogelijkheid, maar vereisen wel uitzonderlijke omstandigheden.

China heeft hun ongeëvenaard vermogen om te voldoen aan vraag bewezen, dus zelfs in het geval van grote-medium prijsverhoging (>€ 10), zal deze prijsstijging vrijwel zeker niet worden volgehouden wanneer de Chinezen hun productie opvoeren om van de prijzen te profiteren.

Nu Europa een hardere houding aanneemt ten aanzien van de pelsdierhouderij, stellen internationale ondernemingen bovendien hun deur open voor China's betaalbare middelen, waaronder goedkopere arbeidskrachten en potentieel 1,4 miljard consumenten. Wetgeving die arbeiders, dieren en het milieu beschermt, verhoogt de productiekosten in andere delen van de wereld, maar in China zijn de kosten laag en de winsten hoog, waardoor het een aantrekkelijke partner voor het westen is. Met andere woorden, naarmate de productie steeds meer naar China verschuift, worden de gemiddelde bedrijfskosten van nertsenbont lager en dalen de gemiddelde prijzen.

In de tussentijd heeft Kopenhagen Fur vermeld dat de wereldproductie tussen 2017-2019 met 18% is afgenomen en verwacht dat deze zal blijven krimpen.

Chief Commercial Officer Jesper Lauge Christensen reageerde op de markt door te zeggen "Wat we nu zien is dat de markt bijna een evenwicht heeft bereikt tussen vraag en aanbod".

Conclusie

De prijsfluctuaties die zich de afgelopen 10 jaar hebben voorgedaan, kunnen worden verklaard door een reeks bijzondere gebeurtenissen. Het is onwaarschijnlijk dat nertsenhonden binnen de komende 4 jaar voor meer dan € 40 wordt verhandeld, maar het is niet onmogelijk. Als de prijzen op de één of andere manier gedurende een jaar hoger zouden zijn dan de gebruikelijke bandbreedte (bijvoorbeeld door de € 30 grens heen breekt), zal de Chinese productie, gesteund door buitenlandse investeringen, de prijzen snel weer naar beneden drukken. De neerwaartse druk lijkt de opwaartse druk consequent te overschrijden.

Beperkingen van deze analyse

- Rauwe pelshuiden worden gesorteerd in een groot aantal uniforme soorten, afhankelijk van kwaliteit, maat etc. Dit betekent dat een gemiddelde prijs aanzienlijke verschillen en variaties kan dekken
- Onzekerheid omtrent productiecijfers. In 2014 werd de wereldwijde bonthandel geschat op € 40 miljard. Gegevens gepubliceerd door de International Fur Federation (IFF) en Fur Europe beweerden dat de wereldproductie van nertsenhuiden 87 miljoen had bereikt, waarvan 35 miljoen afkomstig uit China. Deze cijfers komen echter niet overeen met de gegevens van de China Leather Industry Association (CLIA), waarvan de gegevens aantonen dat alleen China in 2014 60 miljoen pelshuiden produceerde, waarmee het totale totaal op 112 miljoen komt. Deze inconsistenties zijn te wijten aan scepticisme over de officiële gegevens van China.

7.6. Retrospectief of prospectief?

In theorie zijn er veel mogelijkheden om een berekeningswijze voor de nadeelcompensatie te ontwerpen.

Denkbaar is een combinatie van retrospectieve kostprijzen (gemiddelden) en de daadwerkelijke toekomstige veilingprijzen van de veilinghuizen gecombineerd. Het nadeel hiervan is dat er vooraf geen zekerheid bestaat voor de pelsdierhouders over de hoogte van de compensatie, terwijl zij wel nu al hun bedrijf moeten beëindigen. Eenzelfde onzekerheid geldt overigens voor de overheid die niet weet hoe de totale hoogte van de compensatie uitpakt en of binnen budget gebleven wordt. Ook is er een uitvoeringslast en blijft dit onderwerp jaren zweven. Tenslotte is het nadeel dat de kans zeer wel aanwezig is dat de beëindiging van de pelsdierhouderijsector in Nederland leidt tot een prijsstijging op korte termijn. Een belangrijk deel van de wereldwijde productie valt immers ineens weg.

Goede economische modellen die prijs van bont voorspellen, zijn er niet. Dus een zuiver prospectief model is geen optie.

Een retrospectieve methode is daarom eigenlijk de enige optie, ondanks enkele nadelen die daaraan kleven. Er is 20 jaar marktinformatie

voorhanden, om de komende 3 jaar te voorspellen. In theorie zou dit gemakkelijk moeten zijn, ware het niet dat de fluctuaties gedurende 20 jaar groot zijn geweest. Daar komt bij dat de komende 3 jaar waarschijnlijk onder invloed komen van de economische gevolgen van de wereldwijze COVID-19 pandemie.

De 'norm' winst- en verliesrekening die we in hoofdstuk 2 hebben opgezet voor een bedrijf met 1.500 fokteven, gaat uit van een gemiddelde pelsprijs over de afgelopen 4 jaar van € 21,54. Daarbij hoort dus een gemiddeld saldo van € 52.278,- per jaar. Daarbij wordt met name onder invloed van dalende voerkosten nog steeds geld verdiend. Er kan een gevoeligheidsanalyse gedaan worden op de invloed van de verwachte pelsprijs op de nadeelcompensatie.

Bij de volgende pelsprijzen wordt het gemiddelde saldo als volgt:

Pelsprijs	Norm bedrijfssaldo	Saldo per fokteef
€ 21,-	€ 47.856,-	€ 32
€ 24,-	€ 72.606,-	€ 48
€ 25,-	€ 80.856,-	€ 54
€ 27,-	€ 97.356,-	€ 65
€ 29,-	€ 113.856,-	€ 76

Uitgaande van het voortzetten van het lage kostenniveau van 2020 voor de komende drie jaren, gelden de volgende uitkomsten ten aanzien van het te verwachten saldo.

Pelsprijs	Norm bedrijfssaldo	Saldo per fokteef
€ 21,-	€ 81.270,-	€ 54
€ 24,-	€ 106.020,-	€ 71
€ 25,-	€ 114.270,-	€ 76
€ 27,-	€ 130.770,-	€ 87
€ 29,-	€ 147.270,-	€ 98

Kortom, zelfs als je op basis van de markt cijfers van de afgelopen 20 jaar aanneemt dat pelsprijs zich binnen de normale bandbreedte blijft begeven, dan nog is de verwachte plek binnen die bandbreedte uiteindelijk zeer belangrijk. Tussen een plek aan de onderkant van de bandbreedte en een plek aan de bovenkant van de bandbreedte, zit ongeveer een factor 3.

Overigens dient van dit bedrijfssaldo de vrijkomende arbeid c.q. de arbeidskosten afgetrokken te worden, teneinde de grondslag voor de schadevergoeding te begroten (uitgaande van de vergoeding van schade voor het vinden van vervangende arbeid zoals bedoeld in hoofdstuk 4). Om bovenbedoeld saldo te behalen in de komende 3 jaren, had immers nog gewerkt moeten worden. Dit kan zijn in de vorm van arbeid door mensen in loondienst, of door verrichte arbeid door ondernemers of gezinsleden zelf.

De KWIN rekent maar deels arbeid toe, namelijk voor de piekinzet. Voor het normbedrijf van 1.500 fokzeugen is arbeid benodigd van 1 fte. Voor bespaarde arbeidskosten danwel vrijkomende arbeid van een ondernemer, gaan we beide uit van eenzelfde loonniveau. Een ondernemer die vervangende arbeid moet gaan zoeken, zal waarschijnlijk genoeg moeten nemen met een loondienstbetrekking waaruit een lager salaris voortvloeit dan een ondernemersbeloning. Vanuit de techniek van de schadebegroting is een (op deze wijze begrootte) aftrek voor die vrijkomende arbeid nodig over overcompensatie te voorkomen.

Voor grootschaliger bedrijven geldt dat ze, naast loon, ook werkgeverslasten uitsparen. In beginsel kan dit een rechtvaardiging zijn voor een hogere aftrek. Dat hangt af van inzicht in het beloningsstelsel binnen de sector.

Vooralsnog wordt voor beide situaties (gezinsbedrijf / bedrijven met personeel in loondienst) voor het normbedrijf uitgegaan van vrijkomende arbeid (respectievelijk een besparing op arbeidskosten) van € 30.000,- per jaar. Dit komt overeen met 1 fte. Dit komt neer op een besparing van € 20,- per fokteef per jaar die normaliter uit de hierboven berekende saldi bekostigd had moeten worden.

Na aftrek voor deze vrijkomende arbeid (respectievelijk bespaarde arbeidskosten), is de volgende matrix te maken voor de basis voor de nadeelcompensatie per fokteef per jaar:

Pelsprijs	Op basis van gemiddelden over de laatste 5 jaar	Op basis van kosten niveau van 2020
€ 21,-	€ 12	€ 34
€ 24,-	€ 28	€ 51
€ 25,-	€ 34	€ 56
€ 27,-	€ 45	€ 67
€ 29,-	€ 56	€ 78

7.7. Tussenconclusie en deeladvies

De piek in pelsprijzen in 2013 ontstond door een combinatie van factoren. Het lijkt onwaarschijnlijk dat deze piek zich de komende drie jaar voor zal doen.

De kosten binnen een pelsdierhouderij variëren niet veel van jaar tot jaar. Enkel de voerkosten fluctueren. Deze kostenstructuur verzet zich dus niet tegen een retrospectieve methode (zeker niet).

De pelsprijs fluctueert wel sterk. Ook binnen de langjarig waarneembare bandbreedte (als de piek weggedacht wordt) van € 20 tot € 30 per pels, schommelt de pelsprijs van jaar tot jaar.

Een betrouwbare prospectieve methode ontbreekt. Niemand kan immers de toekomst voorspellen. Waarschijnlijk is het dat de pelsprijs zich de komende drie jaar in de normale bandbreedte zal begeven. Alleen op welke plek blijft de vraag. Het antwoord op deze vraag is echter nog steeds zeer belangrijk (het maakt een factor 3 uit voor de verwachte inkomstenderving).

Statistisch bekeken over de afgelopen 20 jaar, rekening houdend met geldontwaarding (€ 20,- in 2002 is € 27,18 in 2020), liggen de pelsprijzen aan de bovenkant van die bandbreedte. De laatste 3 jaren liggen ze (helemaal) aan de onderkant van de bandbreedte, terwijl de prijs in het jaar daarvoor nog op € 27,15 lag (ook aan de bovenkant van de bandbreedte).

Ons deeladvies is om:

- In elk geval de retrospectieve methode toe te passen.
- Bij de toepassing daarvan in elk geval de piek '2010-2013' weg te denken
- Nader onderzoek te doen en nader overleg te voeren om de exacte bedragen, c.q. toepassingsmethodiek, vast te stellen. Daarbij meenemend de beleidsvrijheid die de Minister heeft bij de opstellen van een beleidsregel nadeelcompensatie en de eigenstandige afweging die een overheidsorgaan daarbij geacht wordt te maken
- Middels deze werkwijze te komen tot één landelijk toepasbare systematiek en/of norm

Bij de bepaling/berekening van deze norm zijn nog keuzes te maken. Het gaat dan in hoofdlijnen om de keuze tussen het rekenen met langjarig bestendige pelsprijzen of de sinds kort historisch lage prijzen. En over de keuze tussen het rekenen met langjarig bestendige kostprijzen, of (met name) de sinds kort historisch lage voerprijzen.

Bij concrete nadeelcompensatie verzoeken adviseren wij overheidsinstanties ook over dit soort concrete keuzes. Daar gaan echter hoorzittingen met de aanvragers aan vooraf en gerichte onderzoeken naar thema's. Daar is bij dit advies geen gelegenheid voor, noch doorlooptijd. Wij wijzen daarom op de beleidsvrijheid die een overheid toekomt om bij het opstellen van een beleidsregel over nadeelcompensatie eigen afwegingen te maken.

8. Afwijkingen van de hoofdmoot

8.1. Vraagstelling

Opdrachtgever:

Zijn er (categorieën van) bedrijven waarvan de bepalingswijze van de nadeelcompensatie afwijkt van uw advies in vraag 5? Zo ja, welk en wat is daarover uw advies?

Opmerkingen VA:

Vraag 5 wordt behandeld in hoofdstuk 7.

8.2. Onderlinge verschillen pelsdierbedrijven

In de pelsdierhouderij zijn geen grote verschillen in het productieproces of huisvestingssystemen of specialisaties. Wel zijn de volgende onderlinge verschillen het vermelden waard:

- **Schaal/omvang:** In beginsel zal schaal ook gunstige effecten hebben op de kostprijs. Die voordelen zullen enigszins vereffend zijn doordat pelsdierhouders zich verenigd hebben voor de voerleveranties (de allergrootste kostenpost). Maar een efficiëntere inzet van arbeid, materiaal en materieel zal toch wel aan de orde zijn. Dit is echter een beperkt deel van de kostprijs. Het grote onderscheid als gevolg van omvang doet zich voor als uitvloeisel van (een combinatie van) onderstaande andere verschillen.
- **Eigen arbeid / loondienst:** In het verlengde met het verschil in omvang is er ook verschil tussen ondernemers die de 'jaarrond' arbeid zelf verrichten en alleen bij pieken externe inzet inhuren, en ondernemers die zelf enkel managen en veel personeel inzetten.
- Er is verschil in ondernemers die gaan voor kwaliteit en ondernemers die gaan voor een lage kostprijs. In theorie effenen die verschillen zich (qua saldo) uit door marktwerking.
- Er is verschil in ondernemers die uitsluitend aan de veiling leveren en ondernemers die (daarnaast) nog een eigen verkoopkanaal hebben via commissionairs, agenten en handelshuizen.
- Er zijn ondernemers die bij - in hun ogen - slechte opbrengstprijzen, pelzen invriezen en die later op de markt brengen. Daardoor kunnen ze opbrengsten maximaliseren.

De twee laatstgenoemde verschillen komen het meest voor bij grote bedrijven. Alleen dan heeft het bedrijfseconomisch zin (c.q. zijn bedrijven financieel in staat) om een eigen verkoopkanaal op te zetten en alleen dan kunnen de liquiditeitsgevolgen van het invriezen en later verkopen van pelzen opgevangen worden.

8.3. Gevolgen voor nadeelcompensatie

Over de gevolgen die deze geconstateerde onderlinge verschillen hebben voor de uit te keren nadeelcompensatie, adviseren we als volgt:

- **Schaal/omvang:** Het verwachte effect op het saldo wordt gemitigeerd doordat kleinere ondernemers voor hun belangrijkste kostenpost, voer, ook hebben opgeschaald (door bijvoorbeeld de vorming van een coöperatie). Deze ketenverkortings heeft een vergelijkbaar effect als grootschalige inkoop en kwantumkortingen. Er is niet direct aanleiding om voor andere schaalvoordelen een hogere nadeelcompensatie toe te kennen. Temeer ook omdat er ook nadelen aan een grotere omvang kleven, zoals ziekteverzuim onder personeel, mindere kwaliteit dan bij het 'oog van de meester' bereikt zou kunnen worden en overhead kosten (bij echte grootschalige bedrijven).
- **Eigen arbeid / loondienst:** Bij gezinsbedrijven adviseren we om bij de vaststelling van de nadeelcompensatie op het normsaldo de vrijkomende arbeid in mindering te brengen. De ondernemer kan zijn arbeid immers elders nuttig aanwenden en daar geld mee verdienen. Alleen in een overgangsfase komt dat verlies aan inkomen uit eigen arbeid voor vergoeding in aanmerking. Daarmee wordt de schade gelijkgeschakeld met een ondernemer die de werkzaamheden door personeel laat uitvoeren (uitgaande

van een vergelijkbaar verdienvermogen op de markt van die ondernemer). Een ondernemer die loonkosten bespaart, bespaart echter ook werkgeverslasten. Afhankelijk van salarisniveaus kan dit een reden zijn voor het aanbrengen van een verschil.

Als de vergoeding voor de overgangsfase tot het vinden van vervangende arbeid hoger is dan de transitievergoeding bij personeel, dan neutraliseert dit het effect dat de ondernemer nog 'nawerk' heeft aan het sluiten van zijn bedrijf en waarschijnlijk niet over diploma's beschikt die wel nodig zijn in de arbeidsmarkt (en niet als je binnen je eigen bedrijf werkt).

Kortom, het aspect eigen arbeid is wél een reden om een onderscheid te maken in de toekenning van nadeelcompensatie, ten gunste van de ondernemer die eigen arbeid levert. Dit in de vorm van een lagere aftrek voor vrijkomende arbeid (beperkt tot elders te verdienen loon en dus geen aftrek voor bespaarde werkgeverslasten) en een langere transitieperiode naar vervangende arbeid.

- Verschil in kwaliteit: In theorie effenen die verschillen zich (qua saldo) uit door marktwerking. Een hogere kwaliteit gaat veelal ook gepaard met hogere kosten (met name andersoortig en meer voer, om grotere dieren en dus grotere pelzen te kunnen afleveren). Een lagere kostprijs hangt vaak samen met hogere uitval en een lagere kwaliteit en navenant lagere opbrengsten. Al met al is dit aspect geen reden om aan te nemen dat er langjarig grote onderlinge verschillen in marges ontstaan binnen de sector.
- Alternatief verkoopkanaal: De verwachting is niet dat dit leidt tot structureel hogere prijzen, aangezien de eindklanten altijd de toegang hebben tot de veilinghuizen. De bereidheid om hogere prijzen te betalen bij directere lijnen zal beperkt zijn. Wel zullen veilingkosten uitgespaard worden. Daar staan echter courtages van de agenten/commissionairs tegenover. Ook is dit een beperkt deel van de markt. Al met al is het bestaan van directe verkoopkanalen geen aanleiding om hiervoor een afwijking te maken in de toekenning van nadeelcompensatie.
- Invriezen: Het invriezen is in feite een handelsactiviteit die los staat van de productie van pelzen (en dus niet verboden wordt). De pelsdierhouders kunnen zelfs gewoon nog pelzen opkopen op de veiling, als de prijzen in hun ogen laag zijn, en die invriezen. Dit staat los van de productie van pelzen en dus los van het nieuwe wetgeving. Uit dit onderlinge verschil ontstaat dus ook geen noodzaak tot een andere toekenning van nadeelcompensatie.

8.4. Conclusie en advies

Het productieproces in de pelsdierhouderij is relatief homogeen. Onderlinge verschillen die wel geconstateerd worden hebben niet direct invloed op de verdien capaciteit voor de komende drie jaar of worden niet beïnvloed door de nieuwe wetgeving.

We adviseren om enkel voor het verschil tussen eigen arbeid en arbeid door personeel in loondienst, een nuancering aan te brengen. Deze nuancering is tweeledig.

Ten eerste zou de aftrek voor arbeidskosten bij grote ondernemingen hoger kunnen zijn omdat zij ook werkgeverslasten uitsparen. Dit terwijl het voordeel van vrijkomende arbeid voor eigen ondernemers beperkt is tot het loon dat zij kunnen verdienen in een ander (nog aan te gaan) toekomstig dienstverband. Indien echter veel laaggeschoolde arbeiders ingezet worden, is dit verschil in de praktijk mogelijk klein of afwezig. Hiervoor is een nadere afweging nodig.

Ten tweede zou de periode waarin geen aftrek voor vrijkomende arbeid plaats vindt, langer moeten zijn (c.q. de vergoeding hoger) dan transitievergoedingen die bij personeel gelden. De verwachte transitieperiode is namelijk langer door 'nawerk' met het sluiten/transformeren van het bedrijf en waarschijnlijke noodzaak tot bijscholing/nascholing.

9. Normering of individuele behandeling?

9.1. Vraagstelling

Opdrachtgever:

Uitgaan van de individuele gegevens van pelsdierbedrijven leidt tot aanzienlijk hogere uitvoeringskosten dan uitgaan van algemene normen. Nadeel van algemene normen is dat ze de gemiddelde situatie weergeven en kunnen leiden tot overcompensatie. Wat is uw advies?

Opmerkingen VA:

Het antwoord op deze vraag hangt ook af van de acceptatiegraad van de onnauwkeurigheidsmarge. Om een advies te geven schetsen we zelf een afwegingskader die naar ons idee gebruikt kan worden bij beantwoording van deze vraag.

9.2. Afwegingskader

Bij bestuursrechtelijke schadevergoedingen wordt doorgaans gekozen voor een individuele behandeling, ook als het om kleine bedragen gaat. Relatief kleine planschadeclaims worden behandeld door onafhankelijke commissies en er staat rechtsbescherming open. Bij complexere zaken (zowel bij nadeelcompensatie, onteigeningen als planschadezaken) bestaan dit soort commissies uit meerdere personen.

De gedachte hierachter is dat het gaat om de combinatie van zorgvuldige besteding van overheidsmiddelen (overcompensatie tegen gaan) en een aanspraak van een burger waarbij gewaarborgd moet worden dat deze krijgt waar hij/zij recht op heeft. Ook het feit dat er geen vrije keuze is, speelt een rol. Iemand lijdt schade vanwege een algemeen belang.

Ook in dit geval komt er geen vrijwillige stoppersregeling. Het is een verplichte beëindiging waardoor zorgvuldigheid de maatstaf moet zijn. Die zorgvuldigheid gaat dus twee kanten op: overcompensatie tegengaan, maar ook zorgen dat pelsdierhouders krijgen waar ze recht op hebben.

We brengen in herinnering dat het zwaartepunt van de schade ligt op de derving van inkomsten over de komende 3 jaar. Ongeacht met welke 'bril' (vermogensrechtelijk of inkomenstechnisch) deze schadepost bekeken wordt.

Daarnaast zijn nuanceringen op zijn plaats op het gebied van:

- Waardedaling fokdieren
- Afvloeiingskosten personeel / vinden vervangende arbeid
- Belastingsschade
- Waardedaling grond/bouwblok

9.3. Voor- en nadelen individuele behandeling

Het belangrijkste voordeel van individuele behandeling is natuurlijk de zorgvuldigheid. Deze wordt het best gewaarborgd door per bedrijf te individuele situatie te beschouwen en per bedrijf een schade vast te stellen.

Nadeel van individuele behandeling is in zijn algemeenheid dat de uitvoeringskosten hierdoor hoog zijn en dat geen zekerheid vooraf gegeven kan worden over bedragen (wel over een zorgvuldige behandeling).

In dit specifieke geval is er een ander bijkomend nadeel. Het belangrijkste probleem, de voorspelling van de toekomstige pelsprijzen, los je hiermee niet op. Sterker nog, als diverse commissies (omwille van het verkorten van doorlooptijd ontkom je daar niet aan) diverse toekomstvisies ontwikkelen, ontstaat er een ongelijke behandeling. Dit geldt overigens ook voor een aftrekpost als NMR.

9.4. Voor- en nadelen normering

Het voordeel van normering is dat het eenvoudig wordt om snel de nadeelcompensatie vast te stellen. Tegen lage uitvoeringskosten kan snel, zelfs vooraf, zekerheid worden verkregen over de hoogte van de nadeelcompensatie.

Het nadeel van normeren is dat bedrijven die beter presteren dan de norm, te weinig krijgen. Omgekeerd worden bedrijven die slechter presteren dan de norm, overgecompenseerd. Een ander nadeel is dat specifieke, bedrijfs- of situatieafhankelijke, schades niet vergoed worden aangezien die niet betrokken zijn in de norm.

9.5. Analyse situatie pelsdierhouderij

Ten aanzien van de bepaling van de hoogte van de toekomstige pelsprijs is een normering noodzakelijk om willekeur te voorkomen. Ook is dit vraagstuk niet iets dat individuele commissies gemakkelijker oplossen dan één centraal orgaan.

Doordat de kosten niet sterk fluctueren zou zelfs gewerkt kunnen worden met één bedrag (een saldo) per bedrijf aanwezige fokteef. In andere situaties zou de zorgvuldigheid zich hiertegen verzetten. Omdat individuele bedrijven beter of slechter presteren dan de norm. Gegeven de grote mate van onzekerheid die gepaard gaat met de vaststelling van de toekomstige pelsprijs in combinatie met het grote effect hiervan op de schadevaststelling, is dit echter een ondergeschikt probleem. De onzekerheidsmarge in de pelsprijs is veel groter dan bedrijfseconomische effecten als schaalvoordelen of het leveren van een betere kwaliteit pelzen. In dit geval is zorgvuldigheid (of beter gezegd een gebrek hieraan) dus geen beletsel om te komen tot een dergelijke vereenvoudigde norm.

Voor de waardedaling van de fokteven is het eveneens mogelijk om een norm vast te stellen. Het is een internationale markt. In theorie zijn er wel verschillen in kwaliteit en dus prijs van de fokdieren. Maar die zullen binnen één bedrijf ook wel vereffenen.

Voor de andere schadeposten die benoemd zijn, is het eigenlijk niet mogelijk om een norm te ontwikkelen. Die hangen zeer sterk af van bedrijfsspecifieke omstandigheden.

9.6. Conclusie en advies

Wij adviseren u om een nadeelcompensatie regeling te ontwerpen die:

- Één normbedrag hanteert voor de inkomstenderving (gemist saldo) per jaar per fokteef en die dan voor drie jaar te bepalen
- Indien het vervoersverbod nog van kracht is aan het einde van het jaar en de nadeelcompensatieregeling ook ziet op de schade die hieruit voortvloeit, één normbedrag te hanteren per fokdier.
- Een kader biedt voor de afhandeling van schades die ontstaan door vervroegde afvloeiing van personeel alsmede het vinden van vervangende arbeid voor meewerkende gezinsleden. Bij dit kader denken we aan op te vragen bewijsdocumenten (arbeidscontracten e.d.) alsmede een vergoedingskader (bijvoorbeeld een verwijzing naar de transitievergoeding)
- Een individuele behandeling biedt voor belastingschades en waardedaling van de grond, indien en voor zover een pelsdierhouder zulks verzoekt
- Een individuele behandeling biedt voor schades waarin thans niet voorzien wordt, indien en voor zover een pelsdierhouder zulks verzoekt
- Voorschrijft dat de individuele behandeling plaats vindt door een commissie bestaande uit in ieder geval een jurist (om te bewaken dat er altijd sprake blijft van een causaal verband met – alleen - de nieuwe wet), bijgestaan door hetzij een taxateur met ervaring met vaststelling van bestuursrechtelijke schadevergoedingen, hetzij een accountant met deze ervaring, hetzij beide (al naar gelang de soort schades die geclaimd worden).
- Een drempel opwerpt voor bagatelschades of ‘probeersels’ bijvoorbeeld door een behandelvergoeding voor te schrijven voor individueel behandelingen
- Een aftrek toe te passen voor NMR aan de onderkant van de bandbreedte, in de vorm van een korting tussen de 10% en 20%

Gebruikte Bronnen (niet limitatief):

Handboek Kwantitatieve Informatie Veehouderij (KWIN) - <https://www.wur.nl/nl/product/Handboek-Kwantitatieve-Informatie-Veehouderij-KWIN.htm>- bevat actuele statistische prijsinformatie van veeteeltbedrijven. Daarnaast worden recente normen voor het maken van (saldo)berekeningen, bedrijfsevaluaties en begrotingen beschreven.

Fur Commission USA (FCUSA) - <https://furcommission.com/>- een nationale vereniging zonder winstoogmerk die Amerikaanse nertsenboeren vertegenwoordigt en die de Fur Commission USA ondersteunt door middel van een pelzenheffing op pelzen die op een veiling worden verkocht. De Bontcommissie geeft namens haar leden leiding in relaties met de overheid, onderzoek, beste landbouwpraktijken, marketing en de promotie van de nertsenhouderijsector met als doel de permanente welvaart van de Amerikaanse nertsenhouderij te verzekeren.

International Fur Federation (IFF) - <https://www.wearefur.com/>- De International Fur Federation werd opgericht in 1949 en is de enige organisatie die de internationale bontindustrie vertegenwoordigt en haar praktijken en handel reguleert. De federatie promoot de handel in bont en stelt certificerings- en traceerbaarheidsprogramma's op voor welzijn en milieu. Het zet zich ook in om jonge ontwerpers en retailers te ondersteunen die van plan zijn om in bont en mode te gaan.

Fur Europe (FE)- <https://www.sustainablefur.com/> - een internationale ledenvereniging die alle delen van de bontsector in Europa vertegenwoordigt, inclusief boeren, voerkeukens, veilinghuizen, dressoirs en ververs, bontwerkers, fabrikanten, ontwerpers en detailhandelaren. De website is bedoeld om te informeren over de duurzaamheidskenmerken van bont en om consumenten een geïnformeerde mening over bont te geven.

Revista Espacios - <https://www.revistaespacios.com/info-e.html>- Revista Espacios is een publicatie waarnaar gerefereerd wordt door senior specialisten, gewijd aan het verspreiden van originele werken die studie- en onderzoeksresultaten presenteren op het gebied van management, onderwijs en aanverwante gebieden. In het bijzonder is het onderzoeksartikel getiteld "Time to collect stones: problems and prospects for the fur farming industry in Russia". De auteurs zijn Natalya Khusainova (Russische mensenrechtenactiviste en bestuurslid van de Russische mensenrechtenorganisatie) en Tatyana Vorozheykina (economisch onderzoeker).

Act Asia - <https://www.actasia.org/> - Door middel van educatie promoten we compassie voor dieren, vriendelijkheid voor mensen en respect voor het milieu in China en in heel Azië. ACTAsia werd in 2006 opgericht door een Aziatische socioloog en een Aziatische dierenarts, met als doel Aziatische culturen te helpen evolueren naar zorgzame samenlevingen, met respect voor alle vormen van leven.

Kopenhagen Fur - <https://www.kopenhagenfur.com/>- Kopenhagen Fur is 's werelds grootste bontveilinghuis en eigendom van de Deense nertsenfokkers. Kopenhagen Fur is coöperatief eigendom van de leden van de Danish Fur Breeders Association, opgericht in 1930. In 1946. Kopenhagen Fur, gelegen net buiten Kopenhagen in Glostrup, houdt vijf veilingen per jaar en biedt bijna 30 miljoen nertshuiden, evenals vossen, Swakara, chinchilla- en zeehondenhuiden.

China Leather Industry Association (CLIA) - <http://old.chinaleather.org:82/eng/> - China Leather Industry Association, opgericht in 1998, telt 1.300 leden. China Leather Industry Association is een nationale organisatie en bedient de hele Chinese leerindustrie. De China Leather Industry Association had betrekking op de sectoren bont- en leerproductie, schoeisel, leren kleding, handtassen, lederen producten en chemicaliën, evenals gerelateerde instellingen, onderzoeksinstituten en hogescholen.

Onderzoeksartikelen – "European Mink Industry socio-economic Impact assessment" en "Global Fur retail value" – De auteur is Henning Otte Hansen., ph.d., Afdeling Voedsel- en hulpbronneconomie, University of Copenhagen.

Citaten

"2005 Report." *United States Department of Agriculture*, soglomotest1.wpengine.com/wp-content/uploads/2015/12/USDA_Mink-Production-Report-July152005-2004.pdf.

"2019 Mink Production Projection." *Copenhagen Fur*, www.kopenhagenfur.com/en/news/2018/june/2019-mink-production-projection/.

"2019 Report." *United States Department of Agriculture*, 2019, furcommission.com/wp-content/uploads/2020/01/mink0719.pdf.

"China's Fur Trade and Its Position in the Global Fur Industry." *Act Asia*, July 2019, pp. 1–48., www.actasia.org/wp-content/uploads/2019/10/China-Fur-Report-7.4-DIGITAL-2.pdf.

"Fur Europe Annual Report." *Fur Europe*, 2015, pp. 1–56., fureurope.eu/wp-content/uploads/2015/02/FE-Annual-Report-2015-Single-Pages.pdf.

Hansen, Henning Otte. University of Copenhagen Food and Resource Economics, 2017, pp. 1–28, *European Mink Industry - Socio Economic Impact Assessment*.

Hansen, Henning Otte. University of Copenhagen Food and Resource Economics, 2017, pp. 1–54, *Global Fur Retail Value*.

Khusainova, Natalya, and Tatyana Vorozheykina. "Time to Collect Stones: Problems and Prospects for the Fur Farming Industry in Russia." *Revista Espacios*, 15 July 2019, www.revistaespacios.com/a19v40n24/a19v40n24p21.pdf.